

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI
ANTRENMAN VE HAREKET BİLİMLERİ

**ÜNİVERSİTELER ARASI SPOR MÜSABAKALARINA KATILAN
ÖĞRENCİLERİN DOPİNG KULLANIMINA YÖNELİK TUTUMLARININ
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hacı Ahmet ŞAPCI

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Kadir GÖKDEMİR

ANKARA
Ağustos 2010

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI
ANTRENMAN VE HAREKET BİLİMLERİ

**ÜNİVERSİTELER ARASI SPOR MÜSABAKALARINA KATILAN
ÖĞRENCİLERİN DOPİNG KULLANIMINA YÖNELİK TUTUMLARININ
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hacı Ahmet ŞAPCI

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Kadir GÖKDEMİR

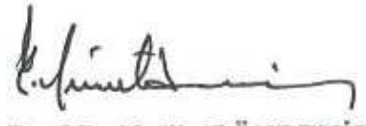
ANKARA
Ağustos 2010

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
Sağlık Bilimleri Enstitüsü

Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı
çerçevesinde yürütülmüş olan bu çalışma aşağıdaki jüri tarafından
Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi : 12 / 08 / 2010

Prof. Dr. İbrahim YILDIRAN
Gazi Üniversitesi
Jüri Başkanı

Prof. Dr. Kadir GÖKDEMİR
Gazi Üniversitesi

Yrd. Doç. Dr. R. Baybars EYNUR
Dumlupınar Üniversitesi

İÇİNDEKİLER

Kabul ve Onay	I
İçindekiler	II
Tablolar	V
Kısaltmalar	VI
Önsöz	VII
1. GİRİŞ	1
2. GENEL BİLGİLER	3
2.1. Doping Kavramı	3
2.2. Dopingin Tarihsel Gelişimi	5
2.3. Dopingin Sınıflandırılması	8
2.3.1. Yasaklı Maddeler	10
2.3.1.1. Anabolik Maddeler	10
2.3.1.2. Peptid Hormonlar, Büyüme Faktörleri ve İlişkili Maddeler	12
2.3.1.2.1. Eritropoietin (EPO)	12
2.3.1.2.2. İnsan Koryonik Gonadotropin ve Luteinleştirici Hormon	13
2.3.1.2.3. İnsülinler	14
2.3.1.2.4. Kortikotropinler	14
2.3.1.2.5. Büyüme Hormonu	15
2.3.1.3. Beta-2 Agonistler	16
2.3.1.4. Hormon Antagonistleri ve Modülatörler	16
2.3.1.5. İdrar Söktürücüler ve Diğer Maskeleyici Maddeler	17
2.3.1.6. Uyarıcılar	18

2.3.1.6.1. Amfetamin	18
2.3.1.6.2. Efedrin	19
2.3.1.6.3. Kafein	20
2.3.1.6.4. Kokain	21
2.3.1.7. Narkotikler	22
2.3.1.8. Kannabinoidler	23
2.3.1.9. Glukokortikoidler	24
2.3.2. Yasaklı Yöntemler	24
2.3.2.1. Oksijen Transferinin Artırılması	24
2.3.2.1.1. Kan Dopingi	25
2.3.2.1.2. Modifiye Hemoglobin Ürünleri	26
2.3.2.2. Kimyasal ve Fiziksel Müdahale	26
2.3.2.3. Gen Dopingi	27
2.3.3. Bazı Özel Sporlarda Kullanımı Yasaklı Maddeler	28
2.3.3.1. Alkol	28
2.3.3.2. Beta Bloke Ediciler	29
2.4. Sporcuyu Dopinge Yönelten Nedenler	31
2.5. Spor Ahlakı Açısından Doping	35
2.6. Sporcu Sağlığı Açısından Doping	37
2.7. Sportif Branşlara Göre Doping Kullanımı	39
2.7.1. Bireysel Sporlarda	39
2.7.2. Mücadele Sporlarında	43
2.7.3. Takım Sporlarında	44
2.8. Doping Karşı Mücadele	44

2.8.1. Dünyada Doping Karşı Mücadele	45
2.8.2. Türkiye’de Doping Karşı Mücadele	47
2.8.3. Dünya Anti-Doping Ajansı (WADA)	48
2.9. Tutum	48
3. MATERYAL VE YÖNTEM	50
3.1. Araştırmanın Yöntemi	50
3.2. Araştırma Grubu	50
3.3. Veri Toplama Aracı	50
3.4. Verilerin Analizi	54
4. BULGULAR	55
4.1. Sporcu Öğrencilerin Demografik Özellikleri	55
4.2. Tutum Ölçeği Puanları Analiz Sonuçları	56
5. TARTIŞMA	63
6. SONUÇ	69
7. ÖZET	70
8. SUMMARY	71
9. KAYNAKLAR	72
10. EKLER	79
10.1. Anket Formu	79
11. ÖZGEÇMİŞ	81

TABLÖLAR

Tablo 1: Tutum Ölçeği Faktör Analizi Sonuçları	46
Tablo 2: Sporcu Öğrencilere Ait Demografik Bilgilerin Dağılımı	47
Tablo 3: Tutum Ölçeği Puanları Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	49
Tablo 4: Tutum Ölçeği Puanlarının Yaşa Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları	49
Tablo 5: Tutum Ölçeği Puanlarının Cinsiyete Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları	50
Tablo 6: Tutum Ölçeği Puanlarının Gelir Durumuna Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları.....	50
Tablo 7: Tutum Ölçeği Puanlarının Spor Kulübüne Bağlı Olarak Spor Yapma Durumuna Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları	51
Tablo 8: Tutum Ölçeği Puanlarının Spor Yaşına Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları	52
Tablo 9: Tutum Ölçeği Puanlarının Milli Olma Durumuna Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları.....	53
Tablo 10: Tutum Ölçeği Puanlarının Doping Kontrolünden Geçme Durumuna Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları	54
Tablo 11: Tutum Ölçeği Puanlarının Sınıflara Göre Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	55
Tablo 12: Tutum Ölçeği Puanlarının Branşlara Göre Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	56
Tablo 13: Tutum Ölçeği Puanlarının Akademik Başarı Durumuna Göre Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	57

KISALTMALAR

WADA	: Dünya Anti-Doping Ajansı
IOC	: Uluslararası Olimpiyat Komitesi
FIFA	: Uluslararası Futbol Federasyonu
IAAF	: Uluslararası Amatör Atletizm Federasyonu
UCI	: Uluslararası Bisiklet Federasyonu
EPO	: Eritropoietin
AAS	: Anabolik-Androjenik Steroid
IWF	: Uluslararası Halter Federasyonu
HCG	: İnsan Koryonik Gonadotropini
LH	: Luteinleştirici Hormon

ÖNSÖZ

Kazanmanın büyük bir amaç olduğu sportif yarışmalarda, sporcuların performanslarını artırabilecek en ufak bir detay, sporcular arasındaki sıralamada belirgin değişikliklere sebep olmaktadır. Bu olgu; en üst düzeyde bir performans elde edebilmek için sporcuları, antrenörleri ve bilim adamlarını performans geliştirici yöntemler aramaya sevk etmiştir. Bu yöntemlerden birisi de hem sporcu sağlığına hem de spor etiğine büyük zararlar veren doping konusudur. Özellikle son zamanlarda sık sık gündeme gelmesi, bir problem olarak doping sorununu önümüze çıkarmaktadır.

Bu çalışmamda beni yönlendiren, araştırmamın her aşamasında görüşlerini ve yardımını esirgemeyen danışman hocam Prof. Dr. Kadir GÖKDEMİR'e, verilerin analizindeki yardımı ve zamanının kısıtlı olmasına rağmen değerli vaktini benim araştırmama ayırdığı için Yrd. Doç. Dr. Erman ÖNCÜ'ye, anketin yapıldığı üniversitelerdeki hocalarıma, ankete katılan tüm sporcu öğrencilere ve destek olan arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Ayrıca bu tezin hazırlanmasında manevi desteğini esirgemeyen, çalışmalarımda bana yardımcı olan eşim Dilek'e ve kızım Elif'e sonsuz teşekkür ederim.

1. GİRİŞ

Sporun günümüzde endüstrileşmesi ve dolayısıyla çok büyük kitleleri etki altına alması sportif aktivitelerin sağlıklı olmak, hoşça vakit geçirmek ve sosyalleşmek gibi amaçlarının önemini azaltmış ve böylece spor bazı insanların tüm zamanını alacak şekilde meslek haline getirdikleri ve bundan maddi kazanç sağladıkları bir faaliyet şekline dönüşmeye başlamıştır.

Sporun çok geniş bir kitleyi etki altına alması ve bir de buna maddi kazancın eklenmesi başarılı olmayı kaçınılmaz hale getirmiştir. Bu da, kazanmanın büyük bir amaç olduğu sportif yarışmalarda, sporcuları antrenmanla kazandıkları performansın ötesinde yarışmanın sonucunu etkileyecek bir takım madde, malzeme ve uygulamaların kullanımına yöneltmiştir¹.

İnsanların yaşamlarını uzatmaları ya da kısaltmaları mümkün değildir. Fakat bir ömür boyu sağlıklı ve huzurlu bir hayat sürmek kişinin kendi elindedir. Bu da başarılı olmak ve spor yapmakla mümkündür. Ancak çağdaş toplumlarda toplumun vazgeçilmez bir parçası olan sporda; rekorların kırılmayacak düzeye gelmesi, rekor için saliselerin, milimetrelerin, gramların önem kazanması, sporcular arasında, sporun amacına uygun olmayan yöntemlerin kullanılmaya başlamasına neden olmuştur².

Çok tehlikeli ve yasal olmamasına rağmen doping, modern antrenman yöntemlerinin de önünde adeta bir kurtarıcı konumunda ön plana çıkmıştır^{3,4}. Doping kullanımına bağlı ortaya çıkan olumsuzlukların birçok sporcu tarafından bilindiği kabul edilmektedir. Buna rağmen, doping kullanımında ısrar edilmesi, rekorların ve galibiyetlerin dayanılmaz

cazibesini, sporun giderek ticarileşmesini ve doping ile profesyonellik arasında gitgide artan sıkı bir ilişkinin olduğunu düşündürmektedir. Takımın ligdeki konumu, forma aşkı, bilgisizlik, antrenman tembelliği veya müsabakaya hazırlanma eksikliği sporcuların başarıya daha çabuk ulaşabilmek için çeşitli arayışlara girmelerine dolayısıyla dopinge olan ilginin artmasına neden olmaktadır².

Özellikle son yıllarda doping kontrol yöntemlerindeki gelişmeler ve dopingin ciddi yan etkilerinin tespiti, performans artırımı için sporcuları daha doğal yöntemler bulmaya sevk etmiş olsada; ülkemizde pek çok spor dalında bilinçsiz ilaç kullanımı ve doping oranlarındaki artış dikkat çekmektedir⁵.

Yapılan çalışmalarda üniversite çağındaki sporcuların doping kullanımına yönelik tutumlarıyla ilgili yeterli araştırmanın olmadığı tespit edilmiştir. Bu noktada; geleceğin elit sporcularını, yöneticilerini ve iş gücünü oluşturacak personelin doping hakkındaki tutumlarının belirlenmesinin önem arzettiği düşünülmektedir.

Bu çalışmanın amacı; üniversitelerin spor takımlarında yer alan sporcu öğrencilerin, doping kullanımına yönelik tutumlarını tespit etmektir.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Doping Kavramı

Etimolojisi Anglo-Flemenkçe olan “doping” kelimesi kısaca; performansı, verimi artıran herhangi bir maddeyi ifade etmektedir. Doping kelimesinin orjini oldukça karışıktır⁶. “Doping”, Güney Doğu Afrika yerli dillerinden Hollandalı göçmenlerin diline (Flamanca) giren “dop” sözünden gelmekte olup savaşçıların tapınma törenleri sırasında uyarıcı olarak kullandıkları, bazılarına göre özel bir bitki bazılarına göre üzüm kabuğundan yapılan alkollü bir içeceğe verilen addır. İngilizce “dope” sözü uyuşturucu, ilaç, ilaç uygulaması (özellikle uyarıcı) anlamlarını taşımaktadır⁷. Zamanla bu kelime, Güney Afrika’da bulunan İngiliz soyluları tarafından İngiltere’ye taşınmış ve İngilizlerin “ing” ekini eklemeleri ile de “doping” olarak kullanılmaya başlamıştır⁸.

Doping sözcüğüne ilk defa 1889’da İngilizce sözlükte rastlanmıştır. Bu kelimeyle “opium ve narkotik karışımı “ tanımlanmak istenmiştir⁹. Asıl doping kelimesi Güney Afrika’nın Kafir yerlilerince kullanılan kuvvetli bir uyarıcı ve güç verici özelliğe sahip dop adlı içkiden kaynaklanmaktadır¹⁰. Yine Afrika’da kullanılan Boer lehçesinde de, dinsel bazı törenlerde kullanılan uyarıcı bir maddeden “dope” deyimi ile bahsedilmektedir. Bazıları da 17.yüzyıl ortalarında Amerika’ya, o zaman New Amsterdam adı konmuş olan bugünkü New York çevresine yerleşmiş Hollandalı göçmenlerin işçilere verdikleri besleyici, uyarıcı bir karışıma “dop” adının verilmiş olduğunu ve “doping” ‘in bundan türetilmiş bir kelime olduğunu belirtmişlerdir⁶.

Dopingın, bilim adamları ve ilgili kuruluşlar tarafından birbirine benzer birçok tanımı yapılmıştır. Bunlardan bazıları aşağıda verilmiştir:

Besinsel olmayan bir maddenin veya maddeler grubunun sporcunun fiziksel ve ruhsal verimini yapay olarak yükseltmek amacıyla bilerek veya isteyerek alınmasıdır. Ayrıca, sporcunun fiziksel ve ruhsal kondisyonunu doğru olmayan yoldan attırmak gayesiyle, vücudundaki doğal maddelerin tıbbi uyarılması da doping olarak kabul edilmektedir⁹.

Doping bir sporcunun başarı düzeyini (performans) artırmak için bir takım kimyasal ilaç ve türevlerini vücuduna alması, böylece yapay olarak başarısını artırmak istemesidir^{2,11}.

Sporcunun bizzat kendisi ya da masör, doktor, fizyoterapist, yönetici, antrenör gibi kişilerin teşviki ile zihinsel veya fiziksel performansını doğal olmayan yollarla artırmak amacı ile bazı maddelerin kullanılması doping olarak tanımlanmaktadır¹².

Uluslararası Amatör Atletizm Federasyonu (IAAF)'nın 144 nolu kuralına göre kesinlikle yasaklanmış olan doping, sporcu tarafından fiziksel ve/veya zihinsel durumunu suni şekilde düzeltip performans için bazı maddelerin kullanılması veya ona verilmesi şeklinde tanımlanmıştır. Doping, daha doğru bir tanımla; organizmaya yabancı bir ajanın hangi yoldan olursa olsun veya fizyolojik maddelerin anormal miktarda ve anormal bir yolla, bir sporcuya yarışma sırasında performansı yapay olarak ve kural dışı bir şekilde arttırmak amacıyla uygulanmasıdır¹³.

“Atletik performansın fizyolojik olmayan yollarla artırılma çabası” biçiminde tanımlanabilen doping; Uluslararası Olimpiyat Komitesi Tıp Komisyonu'na göre, yasaklanmış ilaç gruplarından maddelerin kullanılmasını ve yasaklanmış yöntemlerin uygulanmasını kapsamaktadır¹⁴.

Uluslararası Olimpiyat Komitesinin Tıp Komisyonu'nca Lozan'da yapılan Sporda Doping Dünya Konferansı'nda kabul edilen tanım; doğal olmayan ve sporcunun sağlığı için zararlı madde ve yöntemlerin kullanılması ve/veya performanslarını artırabilecek veya sporcunun vücudunda bulunan bir madde veya Doping Mücadele Olimpik Hareket İlkeleri ekinde sunulan listede belirtilen madde ve yöntemlerin kullanımı olarak tanımlanmaktadır¹⁵.

Dopinge ilişkin son tanım 1 Ocak 2004 yılında uygulamaya giren Dünya Anti Doping Ajansı (WADA) tarafından yapılmıştır. Buna göre doping, bir sporcunun vücuduna ait örnekte; sportif performansı artırma potansiyeli bulunan veya sağlığı gereksiz yere tehdit eden ya da spor ruhuna aykırı olan bir madde veya yöntemin bulunması ya da kullanılması veya kullanıldığına dair bir kanıtın bulunması şeklinde tanımlanmaktadır¹⁶.

2.2. Doping'in Tarihsel Gelişimi

İnsanlar, ilk çağlardan itibaren tarihin her döneminde, güçlerini yapay yollarla arttırmak için birçok bitkisel formül denemişlerdir¹⁷. Antikçağ olimpiyat oyunları, ortaçağ şövalye turnuvaları ve günümüz modern olimpiyat oyunlarında sporcular kolay yoldan başarı sağlamak için, değişik yollara başvurmuşlardır⁸.

Neolitik (Yeni/Cıvalı Taş) çağda (İ.Ö. 4000 – 2400) haşhaş, antik çağlarda ondan elde edilen afyon Mezopotamya, Mısır, Roma ve Yunan uygarlıklarında çok değerli bir madde idi. Antik Yunan'da atletlerin özel diyetler ve uyarıcı iksirler içtikleri bilinmektedir⁷.

M.Ö. 668 Olimpiyat oyunlarında 200 m. şampiyonu Charmis'in kuru incirden özel bir diyet kullanarak yarıştığı, Romalıların savaş arabaları yarışlarında atlara su ve bal karışımı " Hidromel " adı verilen bir madde

verdikleri ^{2,18}, M.Ö. 600'de gladyatörlerin yorgunluk ve sakatlanmaya karşı bazı maddeler kullandıkları bilinmektedir⁷.

M.Ö. 3.yy'da yapılan spor yarışmalarında, atletlerin daha hızlı koşabilmek amacıyla mantar yedikleri¹⁹. "Equisetum" (atkuyruğu) isimli bitkinin, kaynatıldıktan sonra suyunun yarışmalardan üç gün önce içilmeye başlanmasıyla, iyi neticeler alındığı⁹, İskitlerin savaştan önce atlarına bazı uyarıcı otlar yedirdiği ve bu otları yiyen atların savaş süresince çılgınlar gibi koştukları, Güney Amerika'da yerlilerin uzun süren dağ yolculuklarında yorgunluklarını gidermek amacıyla uyarıcı madde içeren koka filizlerini çiğnedikleri ve bu sayede uzun süre yürüdükleri ve koştukları söylenmektedir¹⁸.

İrlanda'da yeni evlilere bir çeşit fermante bal içirme geleneği (balayı terimi) de performansı artırmaya dayalıdır¹⁰. Amsterdam'da 1865 yılında kanal yüzücülerinin doping yapıcı ajanları, 1869'da ise bisiklet yarışlarında sporcuların bol miktarda ilaç kullandıkları bildirilmiştir. 1896 tarihinde İngiliz bisikletçi Arthur Linton'un aldığı yüksek doz trimetil sonucu hayatını kaybetmesi, performans artırıcı ilaca bağlı meydana gelen ilk ölüm vakasıdır²⁰. 1896'da modern olimpiyat oyunlarının başlamasıyla birlikte, sporcular arasında başta kafein, alkol, nitrogliserin, etil eter, striknin ve opium olmak üzere çok çeşitli maddelerin ve ilaçların kullanımı giderek yaygınlaşmıştır²¹.

Sporda ilaç kullanımı 19'uncu yüzyılın sonları ile 20'inci yüzyılın başlarında artış göstermiştir. Belçikalıların eter emdirilmiş şeker kullandıkları, Fransızların kafein tabletleri aldıkları ve İngilizlerin O₂ soludukları ve kokain, heroin, stiknin ve likör aldıkları, bu yolla yarışma performansını artırmaya çalıştıkları bildirilmiştir⁹.

1904 yılında maraton koşucusu Thomas Hicks doping kullanımı sonucu hayatını kaybetmiştir²². 1908 yılında o zamanların mucize maddeleri olarak tanımlanan kokain, eroin, strilenin, nitrogliserin ve eterli şeker kullanılması sporcular arasında yorgunluk duygusunu kaldırıp güç verimini artırdığı gerekçesiyle çok moda idi²³.

1930'lu yıllarda "steroidler" Almanya'da geliştirilmiştir²². Performans artırıcı maddeler yalnız spor alanlarında değil savaş alanlarında da kullanılmaya devam etmiştir. 1934 yılında " pervitin " adlı bir madde Almanya'da savaş alanlarına girmiştir. İngilizler de pervitinin özelliklerine benzer "methedrine" geliştirmişlerdir. Bu maddelerin yorgunluk ve korku duygularını kısa sürede yok ettiği ortaya çıkınca Alman ve İngilizler bu ilaçları 2. Dünya Savaşı sırasında pilot, paraşütçü ve diğer askerlere dağıtmışlardır¹⁸.

1950'lerde Sovyet Olimpik Takımının, güç ve kuvvetlerini artırmak amacıyla erkek hormonlarını kullanması,1952 Kış Olimpiyat Oyunları'nda bir çok hız kayakçısının "amfetamin" kullanması, 1955'te Amerikalıların Sovyetlere bir cevap olarak "anabolik steroidleri" sporda kullanmaya başlamaları²², bu yıllarda doping kullanımına dair spesifik örnekler olarak karşımıza çıkmaktadır.

1960 Roma Olimpiyat Oyunlarında bisikletçi K.Jensen'in aşırı "amfetamin" alımına bağlı ölümü büyük sansasyon yaratmış ve doping konusunun ciddiyeti gözler önüne serilmiştir.1964 Tokyo Olimpiyat Oyunlarında, aradan henüz dört yıl geçmiş olmasına karşın, sporcuların kas kitlelerinin aşırı derecede arttığının görülmesi ve art arda rekorların gelmesi üzerine, IOC dopingi yeniden tanımlayarak bu konuda kesin kurallar getirmiş ve yasak maddelerin listesini belirlemiştir²¹.

1967 yılında Fransa Bisiklet Turu'nda İngiliz sporcu Tommy Simpson'nın "amfetamin" kullanımı sonucu ölmesi, 1970'lerde Finli bir uzun mesafe koşucusu tarafından kan dopingi yapılması²⁴, bu yılların önemli doping olaylarıdır.

"Anabolik steroidlerin" uygun biçimde test edilmesine ait bir yöntem ancak 1974'te tespit edilmiş ve IOC, 1976 listesine bu tür maddeleri de eklemiştir. 1988 Seul Olimpiyatları'nda 100 metre yarışında Ben Jonshon'ın "stanozolol (anabolik steroid)" ile doping yaptığının tespiti dünyayı doping problemine ciddi bir biçimde eğilmeye yönlendiren en çarpıcı örneklerden biri olmuştur. 1990'larda daha etkin test yöntemleri geliştirilerek, bilhassa atletizm alanında dopingin önüne geçilmeye çalışılmıştır²⁵.

1989–1992 yılları arasında 20 yaşlarındaki 7 İsveç'li krosçunun kalp krizinden kaybedilmiş olduğu, gülle atmada dünyanın en iyi derecesine sahip Kevin Toth'un "testosteron" ve "steroid" kullandığı açıklanmıştır. 1980'lerin yıldız sprinteri Florence Joyner 1998'de 38 yaşında kalp krizinden ölmüştür. 1999'da " Dünya Antidoping Ajansı (WADA) " kurulmuş ve dünyanın dört bir yanındaki elit sporcuları yakın takibe almıştır²⁶.

2.3. Dopingın Sınıflandırılması

WADA (Dünya Doping Mücadele Ajansı) tarafından hazırlanan ve 1 Ocak 2010 tarihi itibarıyla geçerlilik kazanan yasaklı maddeler listesinin sınıflandırılması aşağıdadır.

Kullanımı Her Zaman Yasaklı Olan Maddeler ve Yöntemler
(Müsabaka İçi ve Müsabaka Dışı)

1. Yasaklı Maddeler

- a. Anabolik Maddeler
- b. Peptid Hormonlar, Büyüme Faktörleri ve İlişkili Maddeler
- c. Beta-2 Agonistler
- d. Hormon Antagonistleri ve Modölatörleri
- e. İdrar Söktürücüler ve Diğer Maskeleyici Maddeler

2. Yasaklı Yöntemler

- a. Oksijen Transferinin Artırılması
- b. Kimyasal ve Fiziksel Müdahale
- c. Gen Dopingi

Müsabaka Sırasında Kullanımı Yasaklı Maddeler ve Yöntemler

1. Yasaklı Maddeler

- a. Anabolik Maddeler
- b. Peptid Hormonlar, Büyüme Faktörleri ve İlişkili Maddeler
- c. Beta-2 Agonistler
- d. Hormon Antagonistleri ve Modölatörleri
- e. İdrar Söktürücüler ve Diğer Maskeleyici Maddeler
- f. Uyarıcılar
- g. Narkotikler
- h. Kannabinoidler

i. Glukokortikoidler

2. Yasaklı Yöntemler

a. Oksijen Transferinin Artırılması

b. Kimyasal ve Fiziksel Müdahale

c. Gen Dopingi

Bazı Özel Sportlarda Kullanımı Yasaklı Maddeler

1. Yasaklı Maddeler

a. Alkol

b. Beta- Bloke Ediciler²⁷.

2.3.1. Yasaklı Maddeler

2.3.1.1. Anabolik Maddeler

Anabolik kelime anlamıyla "yapıcı" ya da "inşa edici" şeklinde açıklanabilir. Steroid ise vücutta sentez edilip salgılanan bir grup hormona verilen kimyasal isimlendirmedir.

Anabolik steroidler, doğal erkeklik hormonu olan "testosteronun" kimyasal değişikliği sonucu, sentez edilmiş maddelerdir. Bu hormonun iki önemli fizyolojik etkisi bulunmaktadır. Bu etkiler anabolik (kasların erkeklere özgü bir biçimde gelişmesi) ve androjenik (erkeklik özelliklerinin oluşması) niteliktedir. Ancak steroidlerin kullanımı sonucu, anabolik ve androjenik etkilerinin farklı mekanizmalar aracılığıyla oluştuğu ve androjenik etkinin asgari düzeyde kaldığı ya da hiç bulunmadığı, bunun

yanı sıra anabolik etkinin korunduğu düşüncesi doğru değildir. Çünkü bu iki etkiyi birbirinden ayıran bir steroid yoktur. Dolayısıyla steroidleri etkileri ve yan etkileri açısından birbirinden ayırmak söz konusu değildir^{2,28}.

Anabolik steroidler 1950'li yıllardan itibaren kullanılmaya başlanmış olup iştahı ve protein kullanımını artırarak, kas kitlesini ve kas kuvvetini geliştirmekte ve bu yolla etkili olmaktadır. Testosterona benzer şekilde erken seks karakterlerinin ve kas yapısının gelişip güçlenmesini sağlayabilmekte ve böylece sportif performansta artışa yol açmaktadır²¹. Bu ilaçları ilk olarak atletler, halterciler ve vücut geliştirme sporu ile uğraşanlar kullanmışlardır. Androjenik anabolik steroidler yeni olmamasına rağmen, bu ilaçların kullanımına ait düzenli veriler 1971 yılından sonraya dayanmaktadır. ABD'de bir milyonun üzerinde insanın yaşamının bir döneminde, bu ilaçları tıbbi amaç dışında kullandığı belirtilmektedir²⁹. Kapsül, sakız, krem, dil altı hapi, tablet, losyon ve enjeksiyon olarak kullanılırlar³⁰.

Güreş, halter ve vücut geliştirme sporu ile uğraşan sporcuların kas kitlesini artırmak için özellikle anabolik androjenik steroid ilaçları tercih ettikleri bilinmektedir. Bu spor dalları ile uğraşanlarda anabolik androjenik steroid kullanımına bağımlılık daha yoğun olarak görülmektedir³¹.

Anabolik steroidlerin kullanımı konusunda, Amerikan Spor Hekimliği Koleji'nin saptadığı esaslar şunlardır;

1. Anabolik – androjenik steroidler, uygun bir diyet eşliğinde, vücut ağırlığının artmasına yardımcı olur.
2. Uygun bir diyet ve yeterli egzersizle birlikte bazı sporcularda kas kitlesinde artış sağlayabilir. Ancak bunun için aşırı dozlarda anabolizan kullanımına gereksinim vardır.

3. Anabolizanlar aerobik kapasiteyi artırmaz.
4. Anabolik–androjenik steroidler; karaciğer, kardiyovasküler sistem, üreme organları ve ruhsal sağlık üzerinde çok ciddi yan etkilere neden olabilirler.
5. Bu sayılan nedenlerle anabolik steroidlerin spor karşılaşmalarından önce, performansı artırmak amacıyla kullanılmaları sakıncalı ve yasaktır²¹.

Kullanılan doping maddeleri, sağlık açısından çok tehlikeli sonuçların oluşmasına neden olabilir. Öyle ki, sporcularda steroid kullanımı sonucu 30'dan fazla karaciğer kanseri vakası tespit edilmiştir. Ayrıca çocuk ve gençlerde de büyüme durması sık görülen problemlerdendir⁶.

Bugün için pek çok sporcunun oral yoldan veya intramüsküler şeklinde anabolizan steroid kullandığı bilinen bir gerçektir. Çoğu kez sporcuların kullandıkları dozlar, önerilen dozdan bir hayli fazladır ve bu nedenle çok çeşitli komplikasyonlar gelişebilmektedir. Bu grup ilaçlar, başta karaciğer olmak üzere, değişik organlar ve sistemler üzerinde yan etki yapabilirler. Erkeklerde testis hacminde ve sperm yapımında azalma; kadınlarda ise kıllanma, erkeksi görünüm, menstrüasyon bozuklukları ve geri dönüşümsüz amenore gibi ciddi hasarlara yol açabilirler²¹.

2.3.1.2. Peptid Hormonlar, Büyüme Faktörleri ve İlişkili Maddeler

2.3.1.2.1. Eritropoietin (EPO)

Eritropoietin böbreklerde üretilen bir hormondur. Böbreklerin mekanizması, dolaşımdaki düşük hemoglobin düzeyine (anemi) duyarlıdır. Eritropoietin kemik iliğini eritrosit yapımı için uyararak kan yapımını artırır ve sonra karaciğer tarafından metabolize edilir. Doğal ve yapay

eritropoietinin etkilerinde farklılık yoktur. Eritropoietin kullanan sporcular kendilerini daha enerjik hissettiklerini söylemişlerdir.

Eritropoietinin ne kadar ve hangi sürede eritrosit üretim sistemini uyaracağı bilinmemektedir. Bazı sporcularda pulmoner ve kardiyovasküler sistemlerin fizyolojik olarak tolere edebileceği miktarın üzerine çıkarsa kalp zayıflaması ve akciğer ödemi gelişir ve ölüm olabilir³².

Yüksek dozda kullanılan eritropoietin sıvı kaybı ve enfeksiyonların etkisiyle kan hücrelerinin birbirine yapışmasına neden olur ve kan hücreleri kılcal damarlardan geçemezler. Kalp ve beyinde oksijen eksikliğine bağlı olarak ani ölümler görülebilir. Ayrıca; enjeksiyon yerinde ağrı, kalp krizi, kan akışkanlığında azalma, kan yoğunluğunda artma, kanın pıhtılaşma riski, beyin içi basınç artışı, beyin damarlarında tıkanma, beyin ödemi ve hasarı, sara nöbetleri, deri döküntüleri, kas ağrıları, mide bulantısı, gözde iris iltihabı, kan basıncında artış, akciğer damarlarında tıkanma yan etkileri arasında yer alır³³.

2.3.1.2.2. İnsan Koryonik Gonadotropin ve Luteinleştirici Hormon

İnsan Koryonik Gonadotropini (HCG) gebeliğin ilk dönemlerinden itibaren salgılanmaya başlanan bir hormondur ve gebeliğin devam etmesinde önemli rolü vardır. Luteinleştirici hormon (LH) ise hipofizden salgılanır ve bayanlarda yumurtalıklardan östrojen ve progesteron hormonlarının, erkeklerde ise testislerden testosteron ve epitestosteron salgılanmasını uyarır. Erkek sporcular insan koryonik gonadotropinini ve luteinleştirici hormonu testislerden doğal testosteronun üretimini artırdığı gerekçesiyle kas kitlesi ve gücünü artırmak amacıyla kullanırlar³³. Bunların kullanımı sadece erkeklerde yasaklanmıştır.

Yan etkileri erkeklerde memelerde büyüme, bayanlarda adet düzensizliği şeklindedir³⁴.

2.3.1.2.3. İnsülinler

Son zamanlarda doping amacıyla kullanılan hormonlardan bir diğeri de insülin dir. Bu hormon kas kitlesini artırmak amacıyla kullanılmaktadır. Şekerle birlikte alındığı takdirde enerjinin depolanmasına yardımcı olur³⁵.

İnsülin pankreastan salgılanan bir hormondur. Glukozun hücre içine girişine yardımcı olur. Salgılanmasında bozukluk olduğunda insüline bağımlı diyabet (Şeker Hastalığı) oluşur. Dışarıdan insülin verilerek şeker hastalığının tedavisi yapılabilir. İnsülinin anabolik işlemleri artırması ve katabolik işlemleri azaltması sporda bir avantaj olarak kullanılabilmektedir. Bu yüzden insülin sporcular tarafından vücut yağ kitlesini azaltmak ve kas kitlesini artırmak amacıyla kullanılır. Çoğunlukla anabolik steroidlerle kombine edilerek kullanılır. İnsüline bağımlı şeker hastalığını doktor raporlarıyla belgelemek koşuluyla sporcular tarafından kullanımı serbest bırakılmıştır. İnsülinin konvülsiyon, koma ve hatta ölüme kadar giden yan etkileri sporcu sağlığını ciddi şekilde tehdit etmektedir. Kan şekerinde düşme, terleme, kalp atım hızında artış, güçsüzlük, koma, baş dönmesi, beyin hasarı, el titremesi, oryantasyon bozukluğu diğer yan etkileridir³³.

2.3.1.2.4. Kortikotropinler

Adrenokortikotrofik hormon ön hipofizden salgılanır ve kanda endojen kortikosteroid düzeyini artırır. Kortikosteroidlerin anti-enflamatuar etkileri vardır ve ruh halini çok etkiler. Sporcular adreno kortikotrofik hormonu hem antrenmanda hem de karşılaşma sırasında endojen

kortikosteroid düzeyini artırarak öfori hissi elde etmek amacıyla kullanırlar. Adreno kortikotrofik hormonun kullanılması uzun süreli ciddi yan etkilere neden olabilir. Özellikle sentetik adreno kortikotrofik hormonun kullanılması doğal hormonun salgılanmasını baskılar. Bu durum böbreküstü bezinin dejenerasyonu ile kortikosteroidlerin yetersizliğine ve enfeksiyonlara yatkınlığın artmasına neden olur³³.

Adreno kortikotrofik hormonun yan etkileri sırasıyla; uyku problemleri, kan basıncında artış, şeker hastalığı, mide ülseri, yaraların iyileşmesinde gecikme, kemik kitle kaybı (osteoporoz) ve kas erimesidir³⁴.

2.3.1.2.5. Büyüme Hormonu

Somatotropin adı da verilen büyüme hormonu küçük bir protein molekülüdür. Taşıdığı amino asit sayısı bakımından türlere göre farklılıklar gösterir. İnsan büyüme hormonu 188 amino asitten kurulmuştur. Büyüme hormonu yağ dokularında bulunan serbest yağ asitlerini harekete geçirir ve vücut hücreleri için gerekli olan enerjinin büyük kısmının bu yağlardan karşılanmasını sağlar³⁶.

Büyüme hormonu hipofizden salgılanır. Büyüme ve metabolizmayı kontrol eder, protein sentezini uyarır, yağların yıkımına yardımcı olur. Puberteye (buluş çağı) kadar büyümeyi hızlandırır. Puberteden önce büyüme hormonunun fazla salgılanması gigantizm (devlik), az salgılanması cüceliğe yol açar.

Büyüme hormonu, sporcular tarafından kas gücünü ve kas kitlesini arttırmak amacıyla kullanılır. Kassal hipertrofi meydana getirerek kasın görselliğini artırmak amacı ile de kullanıldığı görülmektedir¹⁵.

İnsan büyüme hormonu, metabolizma ve kas yapımını etkileyen, doğal olarak oluşan bir maddedir. Bununla birlikte bu ilacın suiistimaliyle ilgili tehlikeli yan etkileri bulunmaktadır. Aşırı büyüme hormonunun kullanımı el ve ayak parmaklarının, kulakların, derinin kalınlaşması ve genişlemesi; iç organlar, kemik ve yüz hatlarının büyümesindeki bozulma ile karakterize edilen akromegaliye neden olabilir. Ayrıca diyabete, kalp ve firoid hastalığına, menstrual düzensizliklere, seksüel istek azalmasına, iktidarsızlığa ve yaşam süresinin kısalmasına neden olabilir².

2.3.1.3. Beta-2 Agonistler

Beta-2 Agonistler astım tedavisinde kullanılan ilaçlar içinde bulunurlar. Bu maddeler anabolik-androjenik olmayan ancak sistemik olarak kullanıldığında onlara benzer anabolik etki gösteren maddelerdir. Beta-2 Agonistler sporcular tarafından anabolik-androjenik steroidler gibi sürat ve kuvvet sporlarında kullanılırlar. Astım teşhisi konmuş sporcuların tedavisinde Beta-2 agonistlerden formoterol, terbutalin, salbutamol ve selmeterol'ün belirli dozlarda kullanımına izin verilmiştir. Bu maddelerin sporcularda kullanılabilmesi için ilgili spor organizasyonuna yazılı olarak başvurulması ve izin alınması gerekmektedir. Beta-2 Agonistlerin yan etkileri; titreme, yorgunluk, huzursuzluk, sinirlilik, uyku bozuklukları, mide bulantısı, aşırı terleme, baş ağrısı, kan basıncı artışı, kalp atım hızında artış, kalp ritim bozuklukları ve kas kramplarıdır³⁷.

2.3.1.4. Hormon Antagonistleri ve Modölatörler

Aşağıdaki sınıflar yasaklanmıştır:

1. Aromataz inhibitörleri aşağıdakileri kapsar, fakat bunlarla sınırlı değildir: aminoglutethimide, anastrozole, androsta-1,4,6-triene-3,17-dione

(androstatrienedione), 4-androstene-3,6,17 trione (6-oxo), exemestane, formestane, letrozole, testolactone.

2. Seçici östrojen reseptörü modölatörleri (SERM'ler) aşağıdakileri kapsar, fakat bunlarla sınırlı değildir: raloxifene, tamoxifen, toremifene.

3. Diğer anti-östrojenik maddeler, aşağıdakileri kapsar, fakat bunlarla sınırlı değildir: clomiphene, cyclofenil, fulvestrant.

4. Miyostatin işlev(ler)ini modifiye eden maddeler aşağıdakileri kapsar, fakat bunlarla sınırlı değildir: miyostatin inhibitörleri²⁷.

2.3.1.5. İdrar Söktürücüler ve Diğer Maskeleyici Maddeler

İdrar söktürücüler böbreklerden sodyum, potasyum gibi elektrolitlerin ve suyun atılımını hızlandıran maddelerdir. Doğrudan böbrek tübüllerine etki ederler. Yüksek kan basıncını düşürmek, ödemi azaltmak ve kalp yetmezliğini tedavi etmek amacıyla kullanılırlar.

Bu maddeler doğrudan sportif performansı artırıcı etkiye bulunmazlar. Sporcular tarafından iki amaçla kullanılırlar. Birinci amaç idrar miktarını artırıp idrardaki doping maddelerinin yoğunluğunu azaltmaktır. Böylece alınan yasaklı maddenin analiz sırasında saptanmasını zorlaştırmak hedeflenir. İkinci amaç ise ağırlık kategorilerinin yer aldığı güreş, boks, halter, judo gibi spor disiplinlerinde kısa zamanda ağırlık düşmektir³³. Tablet, solüsyon ve enjeksiyon kullanım şekilleridir³⁰.

Vücuttan su ile birlikte sodyum ve potasyum kaybına neden olması, organizmanın elektrolit dengesinin bozulmasına neden olur. Bunun sonucunda sık sık kaslarda yorgunluk ve kramplar meydana gelir.

Ayrıca gelişen dehidrasyona bağılı olarak termoregülasyon (ısı düzenlemesi) bozulur ve vücut sıcaklığında artış görülür. Dolaşım bozukluğu, kalp atımlarında düzensizlik ve kalp durmasıyla ölüm meydana gelebilir².

2.3.1.6. Uyarıcılar

Uyarıcılar merkezi sinir sistemi üzerine doğrudan etkiyle uyarım yapan maddelerdir. Metabolizma hızına, beyin, omurilik ve kalp üzerine uyarıcı etkileri vardır. Uyarıcıların vücutta, uyanıklık, toplam uyku süresinde azalma, yorgunluğu geciktirme, reflekslerde artış, kan basıncında artış, kalp atım hızında artış, metabolik hızda artış gibi etkilerde bulunur. Uyarıcılar sporcular tarafından uyanıklığı, konsantrasyon gücünü artırdığı ve yorgunluğu geciktirdiği gerekçesiyle kullanılır³⁴.

Uyarıcıların yan etkileri, doza, süreye ve kullanım sıklığına bağlıdır. Düşük dozlarda bile yan etkiler görülebilir, yüksek dozlarda olumsuz etkiler daha da belirgindir. Kalp ve diğer hayati organların düzenli çalışması bozulabilir. Uzun süre ve sıcak ortam gibi ciddi koşullarda spor yapıldığında yan etkiler şiddetlenir¹⁸.

2.3.1.6.1. Amfetamin

Doping ilaçlarının önde gelen ajanı amfetaminlerdir. Amfetaminler kan basıncında, nabız hızı ve atım hacminde, solunum sıklığında artışa neden olurlar. Etki süreleri 30-90 dakika arasında değişebilir.

Amfetaminlerin en önemli etkilerinden biri yorgunluğu azaltması, uyanıklığı arttırması, uykusuzluğu gidermesidir. Böylece ağır antrenman yapan sporcular ve çok çalışmak zorunda kalan kişiler tarafından tercih edilirler²¹.

Amfetaminin doping olarak kullanımı, 1940'lı yıllarda başlamış, 1950'li yıllarda Japonya'da yaygınlaşmış ve 1960'larda ABD'de en yüksek değerine ulaşmıştır²⁰. Kas yapımında etkilidir, direnci artırır ve sakatlıklardan sonra daha çabuk toparlanmayı sağlar. Enjeksiyon, tablet, hap ve kristal toz şeklinde kullanılmaktadır³⁰.

Amfetamin ve türevlerinin alımı sonrası davranışta meydana gelen en önemli değişiklik, bu ilacın güçlü sinir sistemi uyarıcısı olmasından kaynaklanmaktadır. Amfetaminin önemli zihinsel etkileri uyanıklık, devamlı tedirginlik, yorgunluk hissinin azalması, mutluluk hali, kendine güven ve inisiyatifi elinde hissetme duygusudur.

Amfetaminler iştahı da azaltırlar ve buna dayanarak bazen kilo kaybetmede de kullanılırlar. Amfetaminin davranışı etkileyen ve sık görülen akut yan etkisi; yorgunluk, baş dönmesi, titreme ve uykusuzluk olabilir ve özellikle yüksek doz kullanıldığında bu etkiler sıklıkla görülebilir. Saldırganlık, paranoya ve halüsinasyon gibi daha ciddi davranış bozuklukları da gelişebilir. Bu ilaç kullanımının santral sinir sistemine yapacağı aşırı uyarıya bağlı olarak koma ve ölüm de ortaya çıkabilir. Amfetamin ve türevleri ısı düzenlenmesini de bozarlar. Uzun mesafe koşularında, dayanıklılık sporlarında vücut ısısında yükselme vardır, bu ilaçlar da kullanıldıysa ısıda yükselme tehlikeli düzeylere gelir. Amfetaminlerin diğer kötü yanı ise alışkanlığa neden olmasıdır¹⁵.

2.3.1.6.2. Efedrin

Efedrin hem alfa, hem de beta-reseptörleri uyarması nedeniyle etki kalıbı bakımından adrenaline benzeyen, fakat ona oranla sempatomimetik etkileri zayıf olan bir ilaçtır³⁸.

Efedrin, kalp atım hızı ve kan basıncını artırır, sporcuların aşırı yorgunluktan kaçınmasına yardım eder ve yoğun egzersizlerde de patlayıcı kuvveti artırır. Tablet, kapsül ve şifalı bitki formunda kullanılmaktadır³⁰.

Merkezi sinir sistemini uyarıcı ve yağ azaltıcı etkileri nedeni ile sporcular tarafından tercih edilmektedir. Efedrin içeren birçok ilaç grip ve soğuk algınlığının semptomatik tedavisi amacıyla eczanelerde serbestçe satılmaktadır. Sporcular arasında popüler olan bir ilaçtır. Doping araştırmalarında sıklıkla kullanımına rastlanıldığı bildirilmektedir. Efedrin anksiyete, uykusuzluk, psikoz, mani, ölümcül kalp ve solunum sorunlarına neden olabilmektedir³¹.

Efedrin ve adrenalin gibi maddeler sporcuya doping olarak verilince sempatik sinirler uyarılır. Bu uyarım sonucu, organizma alarm durumuna geçer ve tüm enerji verici madde depoları bitinceye kadar yorgunluk hissi duymaz. Sonuçta, organizmada o kadar çok asit ve zehirli maddeler oluşur ki çoğu zaman sporcunun organizması bu maddeleri dışarı atamaz. Sporcuda zehirlenme belirtileri, göğüs ve karın boşluğunda sancılar baş gösterir. Alınan ilaç miktarı fazla ise bayılmalar ve ölüm durumu ortaya çıkabilir³⁹.

2.3.1.6.3. Kafein

Kafein, günümüzde sporcular tarafından performans artışı amacıyla en çok kullanılan madde özelliğini taşır. Çay ve kahvenin yanı sıra kakao, diyet hapları ve soğuk algınlığı ilaçlarında da bulunan kafein özellikle dayanıklılık sporu yapanlar tarafından bol miktarda tüketilmektedir.

Bir fincan çay yaklaşık 30-75 mg kafein içerir. Bir fincan kahvedeki kafein miktarı ise 100 mg. kadardır. İki fincan kahve içtikten 15-30 dakika

sonra kafeinin etkisi görülmeye başlar. Metabolizma hızlanır, vücut sıcaklığı, kan basıncı ve idrar çıkarımı artar, kan şekeri hafifçe yükselir. Bu arada elde titremeler, iştah azalması ve uykusuzluk görülebilir. Daha yüksek kafein dozlarında ise eldeki titremeler çok artar, rahatsız edici bir taşikardi başlar, bulantı, diyara, baş ağrısı ve aşırı sinirlilik tablosu gelişir²¹.

Kafein kullanımının, dayanıklılık isteyen sporlarda etkili olduğu söylenmektedir. Bu etkisi de kas metabolizması için, serbest yağ asitlerinin kullanılabilirliğini artırması ve glikojen kullanımında ekonomi yapması ile açıklanmaktadır¹⁴.

2.3.1.6.4. Kokain

Kokain amfetaminlerin yaptığına benzeyen fakat daha güçlü olan keyiflendirme hali oluşturur ve yaptığı bağımlılık birçok yönden amfetamin tipi bağımlılığa benzer⁴⁰.

Öfori hissi verdiği ve uyarıcı olduğu gerekçesiyle kullanılır. Kullanım yolları; burna çekme, tütünle karıştırarak içme veya damar içine enjekte etmedir. Kokain vücutta lokal anestezi, merkezi sinir sistemi uyarımı, zihinsel işlevlerde artış, fiziksel güç artışı duygusu, dolaşım sistemi uyarımı, solunum sistemi uyarımı gibi etkilerde bulunur³³.

Yapılan çalışmalarda kokainin sportif performansı artırmak amacıyla değil, daha çok sosyal amaçlı kullanıldığı saptanmıştır. Kas gücünü artırmadığı tespit edilmiştir. Kokainin sportif performansa etkisi konusunda çok az bilgi bulunmaktadır³⁷.

Kokain kullanımından kısa bir süre sonra ortaya çıkan öforiye uyuşturucu maddelerden farklı olarak aktivasyonda artma, inhibisyonun kalkması, çevreye karşı ilgi ve dikkatin artması, yeteneklilik inancında ve

kendine güvende artma, halüsinasyon, zihinsel fonksiyonlarda açıklık görülür. Bu duruma doz artışına ya da kişiye bağlı olarak daha şiddetli belirtiler eklenebilir. Aşırı öfori, inhibisyonun kalkması, muhakeme bozuklukları, aşırı seksüel faaliyet, aşırı uyanıklık, tekrarlayıcı hareketler, aşırı hareketlilik gözlenir. Bu davranışsal belirtilere taşikardi ya da bradikardi, pupillar dilatasyon, kan basıncında yükselme ya da düşme, terleme ya da titreme, bulantı ya da kusma, kilo kaybına ilişkin belirtiler, psikomotor ajitasyon ya da retardasyon, kas zayıflığı, respiratuar depresyon, göğüs ağrısı ya da kardiyak aritmiler, konfüzyon, kovülsiyonlar, diskineziler, distoniler ya da koma gibi fiziksel belirtiler eşlik edebilir⁴¹.

2.3.1.7. Narkotikler

Narkotik maddeler analjezik etki özelliğine sahip olup orta derecede veya şiddetli ağrıları gidermede kullanılırlar. Doping amacıyla kullanılmaları çok yaygın olmamakla birlikte, bazı sporcular kodein kullanmaktadır. Bu ilaçların en önemli sakıncaları fiziksel ve ruhsal bağımlılığa yol açmalarıdır. Yüksek dozlarda alındıkları zaman, solunum depresyonu yaparak ölüme kadar gidebilen ciddi sorunlara neden olabilirler²¹.

Morfin ve türevleri ağrı giderici etkisiyle birlikte öfori hissi verdiği, kendine güveni artırdığı için boks, karate, tekvando gibi mücadele sporlarında performansı artırma amacıyla kullanılır.

Narkotik analjeziklerin en ciddi yan etkisi yoksunluk belirtilerinin gelişmesidir. Fiziksel bağımlılık ilk birkaç doz ile başlar. Fiziksel bağımlılık geliştiğinde ilacı bırakmak zorlaşır. Narkotik analjezikleri kullanan

sporcularda kendine fazla güvenme ve ağrı eşiğinin yükselmiş olması ciddi yaralanmalara zemin hazırlar³³.

Narkotiklerin yan etkileri, bulantı, kusma, baş dönmesi, zihin bulanıklığı, disfori, kaşıntı, kans tipasyon, delirium, bağımlılık/yoksunluk, baygınlık, parkinsonizm olarak verilebilir⁴².

2.3.1.8. Kannabinoidler

Kannabinoidler marihuana, esrar ve benzeri maddelere verilen isimdir. Sigara gibi yakıldığında dumanı solunum yoluyla ihale edilerek kullanılır. Ancak yiyeceklerle karıştırılarak da yenebilir. Kannabinoidlerin içeriğinde bulunan tetrahidrokannabinol (THC) çok güçlü bir depresan maddedir. Kullanıldığında beyin ve vücut işlevlerini yavaşlatır. Akciğerlerden emilimi çok hızlıdır.

Sportif performansı artırıcı etkileri yoktur. Kan basıncı ve kalp atım hızını artırıcı, kalp atım hacmini azaltıcı etkileri sportif performansı düşürebilir. Uzun süre kullanıldığında kalp, akciğer ve merkezi sinir sistemine olumsuz etkileri nedeniyle sportif performansı belirgin şekilde bozabilir. Karşılaşma öncesi sinirliliği ve gerginliği azaltmak amacıyla kullanılırlar. Sporda kullanımı, sağlığı olumsuz etkilemesi ve spor ruhuna aykırı olması nedeniyle spor organizasyonları tarafından 1989 yılından bu yana yasaklanmıştır³³.

Kannabinoidlerin yan etkileri: Kalp atım hızında artış, kan basıncında artış, akciğer dokusunda iltihaplanma ve kanser, denge ve koordinasyon kaybı, kısa dönem hafıza kaybı, konsantrasyon bozukluğu,

halüsinasyonlar, anormal vücut sıcaklığı, testosteronda azalma, sperm sayısında ve hareketliliğinde azalma, bayanlarda ovulasyonda (yumurtlama) düzensizlik, araç kullanma yeteneğinde bozulma, gözde kan damarlarında genişleme, göz içi basıncında azalma, panik atağı ve paranoya gibi yan etkileri vardır¹⁵.

2.3.1.9. Glukokortikoidler

Ağızdan alınan, rektal, damar içine veya kas içine uygulanan tüm glukokortikoidler yasaklanmıştır.

Glukokortikoidlerin intraartiküler/periartiküler/peritendinöz/epidural/intradermal enjeksiyon ve inhalasyon yollarıyla (aşağıdaki durumlar hariç), uygulanması durumunda, sporcu tarafından Tedavi Amaçlı Kullanım İstisnası Uluslararası Standartlarına uygun olarak kullanım sürecinin beyan edilmesi gereklidir.

Glukokortikoidlerin dermatolojik, auriküler, nazal, oftalmik, bukkal, jinjival ve perianal hastalıklar için kullanılan tropikal preparatlar yasaklanmamıştır ve Tedavi Amaçlı Kullanım İstisnası veya bir kullanım sürecinin beyan edilmesini gerektirmez²⁷.

2.3.2. Yasaklı Yöntemler

2.3.2.1. Oksijen Transferinin Artırılması

Kassal aktivitenin sürdürülebilmesi için en önemli gereksinim kanın oksijenlenmesidir. Dolaşım ve solunum sistemleri birlikte çalışarak kasların oksijen gereksinimi karşılarlar. Dokulara oksijen taşınmasında kandaki kırmızı kürelerde bulunan hemoglobin maddesi en önemli rolü oynar.

Oksijen taşınmasının arttırılması vücutta hemoglobinin arttırılması ya da hemoglobine benzer maddelerin verilmesi ile sağlanabilir. Dokulara oksijen taşınmasının arttırılması özellikle dayanıklılık gerektiren spor dallarında sportif performansı artıran yöntemlerdir. Bu yöntemler kan dopingi ve modifiye hemoglobin ürünlerinin kullanılmasıdır³⁷.

Dayanıklılık sporlarında maksimal oksijen boşaltmak performans sınırlayıcı bir faktördür. Bu değişkenin artışıyla gelişmiş antrenman metotları bulunmuştur. Yapılan çalışmalarla yapay araçlar tarafından kan dopingi ve insan eritroproteinin yeniden birleştirilip, oksijen boşaltımının geliştirilmesi aerobik egzersiz kapasitesinde yararlı etkiler yapmıştır. Her iki yöntemin suistimal edilmesi nedeniyle Uluslararası Spor Federasyonları tarafından yasaklanmıştır⁴³.

2.3.2.1.1. Kan Dopingi

Kan dopingi, gerek sporcunun kendi kanının gerek başka birisinin kanının sporcunun damarı içerisine performansı iyileştirmek amacı ile enjekte edilmesidir¹⁴.

Sporcunun kanını alıp, uygun koşullarda 5–6 hafta kadar beklettikten sonra, yeniden aynı sporcuya verilmesi şeklinde yapılan bir uygulamadır. Alınan kan 1 lt. civarındadır. Kan dopinginin amacı, kan alındıktan sonra yeni eritrositlerin oluşması, hemoglobin miktarının artması ve eski kanın tekrar verilmesi ile kan hücrelerinde meydana gelen artışla birlikte performansın arttırılmasıdır. Kısacası kaslara taşınan oksijen miktarını arttırmak ve total aerobik gücü yükseltmektir¹³.

Enerji gereksinimini anaerobik yoldan karşılayan sporlarda az yarar sağlarken, enerji gereksinimini anaerobik yoldan sağlayan ve büyük kas

gruplarının uzun süreli ve ağır çalıştığı dayanıklılık sporlarında sportif performansa yararlı olduğu düşünülmektedir³².

Kan dopingi enerji gereksinimini aerobik yoldan sağlayan ve büyük kas gruplarının uzun süreli ve ağır kas işlerini yaptığı kros kayağı, bisiklet, kürek, uzun mesafe koşuları ve diğer dayanıklılık sporlarındaki sportif performansı artırmak amacıyla uygulanır³³.

Diğer doping yöntemlerinde olduğu gibi kan dopinginin de bazı sakıncaları vardır. Sportmenliğe aykırı bir davranış olmasının yanı sıra oto transfüzyondan sonra bazı tıbbi sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Örneğin akut alerjik reaksiyonlar, böbrek hasarıyla birlikte akut hemolitik reaksiyonlar, hiperviskozite sendromu ve sarılık gibi komplikasyonlar gelişebilmektedir²¹.

2.3.2.1.2. Modifiye Hemoglobin Ürünleri

Bilimsel araştırmalar sayesinde ciddi anemilerin tedavisi için hemoglobine benzeyen yeni kimyasal maddeler üretilmiştir. Bu maddeler hemoglobin çözeltileri ve perflouro kimyasallarıdır. Ciddi hastalıkların tedavisinde kullanılmak amacıyla üretilen bu maddeler sporcular tarafından doping amaçlı kullanılmaktadır. Sporcular tarafından kullanımı 1999 yılında yasaklanmıştır. Modifiye hemoglobin ürünlerinin yan etkileri: Kan basıncında artış, kalp atım hızında artış, anafilaktik reaksiyonlar, mide bulantısı, baş ağrısı ve ateştir³⁷.

2.3.2.2. Kimyasal ve Fiziksel Müdahale

Doping kontrolleri sırasında alınan örneklerin geçerliliğini ve bütünlüğünü bozmak amacıyla hile yapmak veya hile yapmaya teşebbüs etmek yasaklanmıştır. Bunlar; kateterizasyon, başkasının idrarını kullanma

ve/veya idrar değiştirme ve/veya saflığını bozma gibi işlemleri kapsar, ancak bunlarla sınırlı değildir. Hastane ortamında yapılan veya klinik incelemelerde uygulananların dışında damar içine infüzyonlar da yasaklanmıřtır²⁷.

2.3.2.3. Gen Dopingi

Tedavi amaçlı üretilen birçok ilacın sporda performansı artırmak amacıyla kullanılması gibi, genetik mühendisliğinin sporculara avantaj sağlayacak çalışmalar içine girebileceği de düşünölmektedir. Özellikle genetik tedavi yöntemleriyle büyüme hormonu, insölin benzeri büyüme faktörü, steroidler ve eritropoietinlerin salgılanmasının doğal yoldan artırılmasının sporculara belirgin avantajlar sağlayabileceği varsayılmaktadır. Ancak bu şekilde yapılacak bir genetik tedavi riskinin dışarıdan hormon vermekten daha fazla olacağı da düşünölmektedir³³.

Gen ya da hücre dopingi Dünya Doping Mücadele Ajansı (WADA) tarafından "atletik performansı arttırma kapasitesi olan genlerin, genetik maddelerin ve hücrelerin tedaviye yönelik olmayan kullanımı" olarak tanımlanmıştır. 2003 yılında IOC (Uluslar arası Olimpiyat Komitesi) ile WADA gen dopingini yasaklı yöntemler listesine dâhil etmiştir.

Gen terapisinin esası, bir hücreye mevcut olmayan ya da anormal bir geni telafi edebilecek bir tedavi edici gen verilmesine dayanır. Gen terapisi yalnızca ciddi hastalıkların tedavisi için değil; aynı zamanda sportif yaralanmaların iyileştirilmesi ve sportif performansı artırmak amacıyla sporcuların vücutlarını yeniden yapılandırmak için de kullanılabilir⁴⁴.

2.3.3. Bazı Özel Sporlarda Kullanımı Yasaklı Maddeler

2.3.3.1. Alkol

Alkol depresan bir maddedir, paradoksik olarak uyarıcı etki yapabilir. Beyinde ve sinir sisteminde aktiviteyi azaltır, bu nedenle genellikle rahatlamak ve gevşemek amacıyla kullanılır.

Sporcular alkolü karşılaşma öncesi merkezi sinir sistemini baskılayarak el titremesini, heyecanı azaltmak ve kendine güven hissini artırmak amacıyla kullanırlar. Alkollü içecekler sporcular tarafından psikolojik fonksiyonu artırmak amacıyla kullanılır. Birçok sporcu yarışma öncesi gerilimi azaltmak amacıyla karşılaşmadan bir kaç saat önce alkol alır. Alkol başlangıçta endişeyi azaltır, cesareti artırır ancak reaksiyon zamanı, göz-el koordinasyonu, denge, hareketin doğru yapılması ve kompleks koordinasyon gibi çok çeşitli psikomotor beceriler üzerine geciktirici ve bozucu etkiler yapar.

Soğuktan korunmak amacıyla kış aylarında kullanılan alkol tehlikelidir. Alkol deri kan akımını artırır bu da vücut yüzeyinden ısı kaybına neden olur. Soğukta tehlikeli sakatlıklar oluşabilir. Kros kayağı, kış maratonları gibi uzun süren egzersizlerde alkol hipoglisemik risk taşır. Akut alkol kullanımı denge ve motor koordinasyonda bozukluk gibi kısa süreli psikomotor yan etkilere neden olurken, kronik alkol kullanımı karaciğer rahatsızlıkları ve bağımlılık gibi uzun süreli yan etkilere neden olur³³.

Alkol uzun yıllardan beri çeşitli gayelerle yarışmacılar tarafından kullanılmaktadır. Atıcılar trankilizan olarak, bisikletçiler enerji kaynağı olarak ve birçok kategorideki atletler de uyarıcı olarak alkol almaktadır. Alkol depresan bir maddedir ve reaksiyon zamanını uzatarak ve

nöromusküler cevabı yavaşlatarak performansı azaltır. Son yıllarda bazı maratoncular yarışmalarda birayı kalorik ve diüretik etkisinden faydalanmak için kullanmaktadır. Halbuki bira iyi bir enerji kaynağı değildir. Ayrıca uzun mesafe koşucuları için dehidratasyon arzu edilen bir durum değildir¹³.

1982 yılında Amerikan Spor Hekimliği Koleji alkol üzerine şunları söylemiştir:

1.Alkolün kısa süreli etkisi reaksiyon zamanı, el-göz koordinasyonu, denge ve kompleks koordinasyon gibi özellikleri geçiktirici ve bozucudur.

2.Enerji metabolizması, maksimum oksijen kullanımı, kalp atım hızı, kalp atım hacmi, kas kan akımı ve solunumsal dinamikleri olumsuz yönde etkiler.

3.Kuvvet, güç, dayanıklılık ve sürati azaltabilir.

4.Uzun süreli kullanımda karaciger, kalp, beyin, kas hastalıkları ve ölüme yol açabilir⁴⁵.

Araştırmalar, alkolün sporcuların bazı psikomotor becerilerinde istatistiksel olarak anlamlı bir azalmaya neden olduğunu göstermektedir. Alkol etkisi altında olan sporcularda meydana gelen beceri bozuklukları şunlardır: Denge ve sabitlik, reaksiyon zamanı, hassas ve karmaşık motor reaksiyon, görme bozuklukları ve bilgi değerlendirme²⁰.

2.3.3.2. Beta Bloke Ediciler

Beta-bloke ediciler; “Acebutolol, alprenolol, atenolol, betaxolol, bisoprolol, bunolol, carteolol, carvedilol, celiprolol, esmolol, labetalol,

levobunolol, metipranolol, metoprolol, nadolol, oxprenolol, pindolol, propranolol, sotalol, timolol" maddelerini kapsar, fakat bunlarla da sınırlı değildir²⁷.

Beta bloke ediciler kalp kasının daha ekonomik çalışmasını sağlamaktadır. Sinir sistemi üzerinde inhibe edici etkiye sahiptirler. Beta bloke ediciler dolaşımdaki katekolaminleri azaltmak ve kalp atım hızını düşürerek dayanma gücünü arttırmak amacıyla dayanıklılık sporlarında da kullanılmaktadır¹³.

Beta bloke ediciler böbrek üstü bezinden salgılanan adrenalin ve noradrenalinin etkilerini, bu hormonlara duyarlı kalp, akciğer ve kan damarlarında bulunan hücreler düzeyinde önlerler. Beta bloke ediciler sinirliliği kontrol etmek, kalp atım hızını ve el titremesini azaltmak amacıyla kullanılır. Bu yolla yarışma heyecanının neden olacağı kalp çarpıntısı ve titremeler hafifletilir, konsantrasyon gücü artırılır, endişe ve sinirlilik azaltılır. Çoğunlukla okçulukta, silahlı atışlarda, otomobil yarışlarında, kayak atlamalarında ve bowling sporunda kullanılır³³.

Beta bloke edicilerin en belirgin faydalılığı silah, tabanca atışlarında kendisini göstermektedir. Bir taraftan antitremor etkisi, diğer taraftan negatif kronotrop ve negatif inotrop etkileri yolu ile atıcı daha sakin ve daha dakik bir şekilde iyi bir performans sergilemektedir⁴⁶.

Beta bloke edicilerin yan etkileri, özgünlük gösterdikleri reseptörlere bağlı olarak değişir. Kardiyak fonksiyonu daha önceden bozuk olan kişilerde beta blokör kullanımı konyestif yetmezliği tablosuna neden olabilir. Beta blokerlerden özellikle seçici olmayacak bronkospazmı artırdığından, astmalı hastalıklarda kullanılması kontroendikedir. Yağda erirliği yüksek olan propranolol kan beyin bariyerini kolaylıkla geçtiğinden,

santral sinir sisteminde etkili olabilir ve kendini uykusuzluk, kâbus ve depresyonla belli eden depresi ve semptomlara yol açabilir. Beta blokör kullanan erkek hastalarda seksüel fonksiyon bozukluğu da meydana gelebilir¹⁴.

2.4. Sporcuyu Dopinge Yönelten Nedenler

Olimpiyatlara katılan bir sporcuya “Sporcular neden doping maddeleri kullanır?” sorusu sorulmuş, sporcu bu soruyu; “Olimpiyat şampiyonu olmamı sağladıktan hemen sonra ölümüne sebep olacağını sadece benim bildiğim bir ilacı hiç düşünmeden kullanabilirim.” diye cevaplamıştır⁴⁷.

Profesyonel spor branşlarında, bir sporcunun geleceği kazanmaya bağlı olabilir. Bu durumda, başarı dürtüsünün büyüklüğü, sporcuyu o sona ulaşmak için mevcut her türlü yöntemi kullanmaya itebilir. Hiç şüphe yok ki bugün uyarıcılar, yarışmalara katılan sporcular tarafından yaygın olarak kullanılmaktadır. Bunda rekor kırma çılgınlığı ve heyecanlı kalabalığı tatmin etme arzusu önemli bir rol oynamaktadır⁴⁸.

Sporcu için kazanmanın amaç olduğu spor yarışmalarında, kazanmakla kaybetmek arasında saniyeler, saliseler, gram ve milimetreler önemli bir yer tutmaktadır. Bu nedenle, sporcular antrenmanla kazandıkları performansın ötesinde yarışmanın sonucunu etkileyecek bir takım madde, malzeme ve yöntemleri kullanmaya yönelmektedirler⁴⁹.

Sporcuların performanslarındaki çok küçük bir gelişim, müsabaka sonucundaki sıralamada belirgin değişikliklere sebep olmaktadır. Bu olgu, antrenman yöntemlerinin yanı sıra sporcu, antrenör ve bilim adamlarını performans geliştirici yöntemler aramaya yönlendirmiştir. Sporcular

geçmişten günümüze, kendilerini rakiplerine göre daha avantajlı duruma getirecek her türlü arayışa girmişlerdir⁴⁴.

Sporcuların devamlı göz önünde olmaları, boş vakitlerindeki fazlalık ve zenginlik, başarılı sporculardan beklenenlerin artmasına neden olur. Sonuçta sporcular kendilerini toplumun uğraştığı günlük işlerin dışında tutmaya başlarlar. Bu duygu ise ilaç suistimalini başlatacak önemli bir etkidir.

Aile, çocukluk, genetik yatkınlık, psikolojik etkenler, kültürel olgular, ekonomik durum ve eğitimin yanı sıra kullanılan ilaç türünün kendisi de toplumu ve sporcuyu doping kullanmaya iten etkenlerdendir²⁰.

Kendine güveni olmayan, gücü ve iradesi zayıf sporcular ile çabuk ve kısa yoldan netice alma telaşı ve ihtirasıyla dolu, aceleci, kabiliyetsiz ve hilekar sporcular doping kullanma eğilimi göstermektedirler⁹.

Sporcular yarışlarda başarı kazanmak adına çok büyük baskıya maruz kalmaktadırlar. Dereceye girmenin, bir altın madalyadan çok daha fazla getirisi bulunmaktadır. Yıldız bir sporcu çok büyük şöhret ve buna paralel olarak çok miktarda para kazanabilmektedir. Böylelikle sporcular kendilerini başarıya götürecek en iyi yöntemin antrenman yapmak ve çalışmak olduğunu bilseler de bunu kolaylaştırmak ve çabuklaştırmak adına sağlıklarını ve spor kariyerlerini riske atabilmektedirler⁵⁰.

Amerika'da 563 sporcu üzerinde yapılan bir araştırmada sporcuların %94'ü; başarıya, gelişme ve kuvvete giden tek yolun doping kullanmak olduğuna inandıklarını belirtmişlerdir⁹.

Antrönerler yarışmalarda geçici başarılar ve ödüllerin çekiciliği karşısında, sporcuların isteyerek ya da istemedikleri halde doping içeren

maddeleri almalarına sebep olmakta ya da onları doping kullanmaya teşvik etmektedirler⁵¹.

Kendini kanıtlamamış veya bunların kullanımından kar temin edebilecek antrenörler, sporcuya çeşitli ilaçlar vermekte, sporcu da bunları kullandığı zaman büyük bir kuvvet artışı ve kaslarda gelişme görünce doping kullanımına daha yatkın hale gelmektedir⁹.

Prof.Dr. Kaya Çilingiroğlu, “Türkiye’de sporcular neden doping kullanıyorlar?” sorusunu şu şekilde cevaplandırıyor: “Spor öyle şaşıalı oldu ki, yirmi yaşında bir çocuk, ünlü bir avukatın ya da şöhretli bir profesörün hayatı boyunca kazanamayacağı paraları 5-6 yılda kazanıyor. Ondan beklentiler de bu paralelde artıyor. Yaşlanan sporcular da şaşıalı dönemin devam etmesi için suni güçlere başvuruyor⁵².”

Sporcuları doping kullanmaya teşvik eden faktörlerin başında, toplumda belirli bir statü kazanma, profesyonellik, kazanma hırsı, rekor kırmak, astronomik miktarlarda maddi gelir elde etmek v.b. unsurların yer aldığı gözlenmektedir⁵³.

Sporcuyu doping kullanmaya yöneltecek faktörlerden bazıları şöyle sıralanabilir:

- Özellikle günümüz sporunda spor anlayışının ticari ve siyasi rekabet hâline dönüştürülmesi,
- Kısa süreli başarıların her ne pahasına olursa olsun istenmesi,
- Spor müsabakasının sonucuna bağlı milli veya şahsi prestijin söz konusu olması,
- Sporcuların, bir sporcunun yaşantısının gerektirdiği kurallara özen göstermemeleri,
- Transfer ücretlerinin astronomik rakamlara ulaşması,

- Yönetici, antrenör ve sporcuların konunun ciddiyet ve önemine sahip olmayışları,
- Yönetici, antrenör ve sporcuların konu hakkında yeterli eğitim görmemeleri,
- Yönetici, antrenör ve sporcuların kişisel egolarını tatmin için kısa süreli ve geçici başarılar aramaları,
- Sporcuya, fiziksel ve psikolojik olarak kapasitesinin üzerinde yüklenme⁵⁴.
- Kimya endüstrisinde bilimsel çalışmaların yönünün değişmesi ve performans artırıcı ilaçların ortaya çıkması,
- Yönetici, antrenör, doktor, fizyoterapist, masör gibi kişi veya kişilerin teşviki,
- Sağlık için spor yapma ögesinin geniş kitleler için anlamsız hale gelmesi,
- Ulaşılan başarı düzeyini düşürmemek, başarılı olanlar arasında yerini, başarı düzeyini koruma çabaları,
- Sporcunun yıldızlaşma ve tanınma isteği,
- Performans sporunu bıraktıktan sonraki yaşamın önemsenmemesi,
- Spor eylemlerindeki yarışma olgusu ve bireysel performansı artırma çabaları,
- Sportif yaşam içerisinde sporcuları eğiten antrenör, beden eğitimi öğretmenleri ve diğer kuruluşların hedef olarak öncelikle sportif başarıyı seçmeleri,
- Müsabakada eşitliği bozacak olguların aranması,
- Sporun temel ahlakından uzaklaşılması ve spor ahlakının ortadan kalkması,
- Sporcu, antrenör ve yöneticilerin eğitim durumundaki eksiklikler⁵⁵.

2.5. Spor Ahlakı Açısından Doping

Ahlak, insanların toplum içindeki davranışlarını, birbirleriyle ilişkilerini düzenlemek amacı ile konulmuş, kabul edilmiş kurallar olarak tanımlanabilir. Bu kurallar genellikle yazılı olmayıp, hukuk düzeninden bu yönü ile ayrılır; ama ahlak ve hukuk yine de zaman zaman özdeşleşen, toplumun uyduğu kurallardır.

Spor; kişilerin serbest zamanlarında eğlence olarak, bedensel yeteneklerini geliştirmek, sağlıklarını korumak, zihinlerini dinlendirmek amacı ile çoğu kez birlikte yaptıkları bedensel aktivitelerdir. Dolayısıyla bu işin içinde yarışma, birbirinden daha iyi sonuçlara ulaşma gayretleri de yer almaktadır. İşte bu öne çıkma gayretlerinde başarılı olmak için, kapasitelerini uzun bir çalışma, antrenman sonucu geliştirmeleri gerekmektedir. Daha büyük performansa erişebilmek için, bedensel kapasitelerinin dışında psikolojik ve sosyal faktörlerden de yararlanmaya çalışılır. Kimisi yarışmaya girerken taraftarlarının teşvikinden yararlanır, kimisi dua eder, kimisi de mucizeler yaratacağına inandığı veya inandırıldığı bazı yiyecekleri yer ve bazı maddeleri denerler. Ama sporcuya yakışan, bütün bu gayretleri ahlak ölçüleri içinde, başkalarına ve kendine zarar vermeden eşit şartlar altında yürütmektir⁶.

Spor olayının en temel ve en belirleyici ilkesi eşitliktir; öyle ki, eşitlik kalktığı veya bozulduğu zaman spor olayı da ortadan kalkmaktadır. Eşitlik sporun yapıldığı alan, sporun yapıldığı aletler, spor dalına özgü kurallar, yasaklar ve cezaları kapsamaktadır. Böylece sporcuya sadece kendi sportif gücünü, becerisini ve yaratıcılığını sergilemek kalacaktır. Günümüzde spora aykırı davranışların başında doping olgusu yer almaktadır. Doping sporun eşitlik ilkesine aykırıdır ve bu ilkenin açıkça çiğnenmesi demektir. Bu nedenle sporda doping kullanımı, spor ahlakının yapısını zedeleyen önemli bir sorundur⁴.

Yarışmayı veya müsabakayı kazananlar, bu başarıyı doping kullanımı sonucu elde etmişlerse, bu başarı onurlu değildir ve sporun da anlamına aykırıdır.

Performans ve müsabaka derecesi için doping kullanan sporcular, doping riskini önemsiz görenlerdir. Doping yaparak müsabakaya giren sporcu karşısında olduğunu düşünen rakip sporcu da doping yapmaya kendini zorunlu hisseder. Çünkü kendisi de eşit şartlarla başlamak için ya doping yapacak ya da müsabakayı bırakacaktır veya rakibin avantajını kabul edecektir¹⁴.

Bu manada, sporun hem bedensel sağlığı hem de ruhsal sağlığı geliştirmesinden yola çıkacak olursak, günümüzdeki elit spor branşlarına mensup profesyonel sporcuların aşırı yöndeki başarıya teşvikleri ve kazanmak için bazı ergojenik yardımcılarını kullanarak ölümü göze almaları, onların hem sporcu kimliğinden hem de sporun temel amaç ve hedeflerinden uzaklaştıklarını göstermektedir.

Sporun kendi amaç ve hedeflerinden uzaklaştırılarak karşı karşıya bırakıldığı sorunların en önemlilerinden birisi doping kullanımıdır. Bu sebeplerden dolayı doping kullanımı yasaklanmıştır. Dopingin yasaklanmasının ana nedeni sporun temel prensiplerine aykırı olmasıdır. Doping, aynı zamanda, sporcuların performanslarını arttırmak için yasaklanmış maddeleri ve yöntemleri kullanmaları ile elde edecekleri haksız avantajlardan, bazı maddeler ile yöntemlerin neden olabileceği yan etkilerden sporcuları korumak için yasaklanmıştır. Doping sadece ahlak ve sağlık sorunu değil aynı zamanda yasal yaptırımları da olan bir sorundur⁵³.

Sporcuları doping kullanmaya teşvik eden faktörlerin başında, toplumda belirli bir statü kazanma, profesyonellik, kazanma hırısı, rekor kırmak, astronomik miktarlarda maddi gelir elde etmek v. b. unsurların yer

aldığı gözlenmektedir. Sporda fair play ve fairnes olguları esastır. Oysa zirve sporunun bir neticesi olan doping bu ilkeleri zedelemektedir⁵⁶.

21.Yüzyılda dünya sporunda Fair-Play kelimesi ön sırayı almıştır. Bu kelimesin anlamını açıklamak için ciltlerce kitap yazmak gerekir. Ancak kısaca “sporda centilmenlik” denilebilir. Sportif yarışmalarda bireylerin kendi egoizmalarını aşarak, özveriyle dogrudan ödün verme becerisidir. Sporu yapanlar da, yarışmaları seyredenler de hareketlerini ahlak kurallarına ve Olimpizm felsefesine uygun olarak düzenlemelidirler. Bunun için küçük yaştan itibaren Fair-Play davranışı benimsenmeli, Olimpizm felsefesi kavranmalıdır. Ayrıca sportif müsabaka ve yarışmalarda Fair-Play’e uygun harekette bulunanlar araştırılmalı ve ödüllendirilmelidir⁵⁷.

2.6. Sporcu Sağlığı Açısından Doping

Doping kullanımı, özellikle uluslararası düzeyde modern yarışma sporlarının gittikçe acımasız hale gelmesi, zafer coşkusu ve sportif başarıların getirdiği sosyal ve ekonomik ödüller, her geçen gün sporcuları mümkün olan herhangi bir yolla performanslarını artırmaya zorlayıp özendirmektedir. Fakat bunların adeta madalyonun ters tarafı olan zararlı yönleri, zafer sarhoşluğu ve alınan dereceler neticesinde hiç görülmemekte ve daha sonra acı gerçeklerle karşılaşmaktadır⁹.

Bir sporcunun performans artırıcı maddeleri tüm spor yaşamınca kullanmaması gerekir. Çünkü bu şekilde, sadece rakibiyle değil aynı zamanda sağlığı açısından da çok tehlikeli durumlarla karşı karşıya gelecektir¹⁴.

Maksimal verim gücünün yalnız %80’i normal irade yolundan geçilerek elde edilebilir. Maksimal verim gücünün geriye kalan %20-30’u mevcut iradenin dışında “otonom korunma depoları”dır. Bu korunma

depolarına ancak hayat tehlikesi, korku ve hiddet gibi durumlarda başvurulabilir. Etkili doping maddeleri, otonom koruma depolarının sınırını aşarlar. Sporcu yorgunluk belirtilerinin ancak otonom korunma depolarının verim rezervlerinin girişinde yani aşırı yorgunlukta farkına varır. Efedrin ve adrenalin gibi maddeler sporcuya doping olarak verilince sempatik sinirler uyarılır. Bu uyarım sonucu, organizma alarm durumuna geçer ve tüm enerji verici madde depoları bitinceye kadar yorgunluk hissi duymaz. Sonuçta, organizmada o kadar çok asit ve zehirli maddeler oluşur ki çoğu zaman sporcunun organizması bu maddeleri dışarı atamaz. Sporcuda zehirlenme belirtileri, göğüs ve karın boşluğunda sancılar baş gösterir. Alınan ilaç miktarı fazla ise bayılmalar ve ölüm durumu ortaya çıkabilir.

Sporcuya verilen doping maddeleri zamanla onun sinir sistemleri ve bu sistemleri yöneten merkezlerle arasındaki uyumu yok eder ve dengesizleştirir. Alt üst olan sinir sistemine bağlı olan tüm hormon bezleri de uyarımların gereği normal salgılarını salgılayamaz. Sonuçta öyle bir an gelir ki; sporcuda hafıza zayıflığı, sinirlilik, devamlı kendini yorgun hissetme, sorumluluktan kaçma, toplum kurallarına uymama, içki ve sekse düşkünlük, hatalarını yüceltme yoluna giderek örtbas etme gibi sonun başlangıcı olan dengesizlikler onu simgeleyen davranışlar haline gelir⁵⁴.

Uzun dönemde yan etkilerin belirgin biçimde ortaya çıkmasına karşın, pek çok antrenör ya da sporcu anabolizanları kullanmaya devam etmektedirler. Özellikle Doğu Avrupa ülkelerinde bu maddelerin yaygın biçimde kullanıldığı bilinmektedir²¹.

Sporcular yasaklı maddeleri kullanarak vücutlarının sınırlarını dopingle aşmayı denemektedirler. Bu şekilde kendi sonlarını da hazırlamaktadırlar. Doping kullanımı, spor hayatının bitimi ve sakat kalmaların yanında ölümlerine de neden olmaktadır⁵⁸.

2.7. Sportif Branşlara Göre Doping Kullanımı

Doping, gerçekte bütün spor branşlarını ilgilendirmekte ve hemen hemen tüm branşlarda kullanımına rastlanmaktadır. Ne var ki, vücut geliştirme sporunun temel özelliği olarak sporcuların kas yapısının daha belirgin ve somut olarak göze çarpması, kamuoyunda dopingin sadece bu spor dalında kullanıldığı imajını yaratmaktadır⁹.

Çalışmanın bu bölümünde sportif branşlar; bireysel sporlar, mücadele sporları ve takım sporları şeklinde sınıflandırılarak bu sınıflama içerisinde yer alan doping kullanımının daha ziyade yoğun olduğu spor dallarında hangi doping madde ve yöntemlerinin kullanıldığı konusunda bilgilere yer verilmiştir.

2.7.1. Bireysel Sporlarda

Doping madde ve yöntemlerinin en yoğun olarak kullanıldığı sporlar bireysel spor dallarıdır. Bu spor dalları içerisinde yer alan branşlarda, mücadele ve takım sporlarının aksine gereksinim duyulan sporcu özelliklerindeki çeşitliliğe bağlı olarak (Örneğin; uzun mesafe koşucuları için dayanıklılık ön planda iken, golf oynayan sporcularda dikkat ve koordinasyon gibi özelliklerin çok gelişmiş olması gerekir.) kullanılan doping madde ve yöntemleri de çeşitlilik göstermektedir.

Birçok alt disipline sahip olan atletizmde, başta uyarıcılar ve anabolik ajanlar olmak üzere hemen hemen bütün doping maddelerinin kullanımına rastlamak mümkündür. Atletizmde çoğunlukla kullanılan doping maddeleri; uyarıcılar (kafein-uzun mesafe koşularında dayanıklılığı artırmak ve yorgunluğu azaltmak için), kokain, amfetaminler, anabolik ajanlar (kas gücü ve kas kütlesini artırmak amacıyla kuvvet ve sürat sporlarında kullanılır), peptid hormonlar (dayanıklılık sporlarında

performansı artırmak amacıyla kullanılır), beta blokerler (çekiç ve gülle atma gibi disiplinlerde), alkoldür (Özellikle maratoncular tarafından kalorik ve diüretik etkisinden faydalanmak amacıyla kullanılırlar).

Doping kullanımına bağlı olarak 1960 Roma Olimpiyat Oyunlarında; 400 m. engelli koşu yarışmasında üçüncü olan Amerikalı atlet Nick Howart aşırı dozda eroin kullanımından ölmüştür⁵⁹.

1988 Seul Olimpiyat Oyunlarında 100 metrede yarışan Kanadalı Ben Johnson'un steroid kullandığı anlaşılmış ve madalyası geri alınmıştır. 1996'da güllede şampiyon olan Randy Barnes, Atlanta Olimpiyatlarında 5000 metrede altın madalya kazanan Alman Dieter Baumann, Kübalı yüksek atlamacı Javier Sotomayor'un yapılan testlerde kokain kullandıkları saptanmıştır⁵¹.

Alman atlet (uzun atlama) Katrin Krabbe, doping kullandığı ortaya çıkınca sporla sağladığı tüm prestijine gölge düşmüştür⁶⁰.

Doping kullanımının en yaygın olduğu spor dallarından birisi de bisiklet sporudur. Uyarıcılar (kafein, amfetamin), peptid hormonları (eritropoietin, insülin), anabolik ajanlar, alkol (enerji kaynağı olarak) ve kan dopingi bisikletçilerin en fazla kullandığı doping madde ve yöntemleri arasında yer almaktadır.

Doping kullanımına bağlı olarak 1955 Fransa Bisiklet Turu'nda Fransız bisikletçi Mallejac aşırı uyarıcı kullanımı sonucu, 1960 Roma Olimpiyat Oyunlarında Danimarkalı bisikletçi Knut Enemark Jensen aşırı dozda amfetamin ve nikotin türevi ronicol kullanımı sonucu, 1967'de İngiliz bisikletçi Tom Simpson aşırı dozda amfetamin kullanımı sonucu⁵⁹ ve 1987'den bu yana da 25 bisikletçi de kırmızı kan hücrelerinin sayısını artıran EPO maddesi kullandıkları için canlarından olmuştur⁵¹.

1984 Los Angeles Olimpiyat Oyunları sırasında Amerika Birleşik Devletleri Bisiklet Milli Takımı sporcularından bazıları kan dopingi yaptıklarını kabul etmişlerdir¹⁵. Son olarak da, 1998 Fransa ve İtalya turlarını kazanmış olan italyan Marco Pantani doping, uyuşturucu ve depresyon batağından kurtulamayarak, bir otel odasında ölü bulunmuştur⁵⁹.

Vücut geliştirme sporu da dopingin, özellikle de anabolik steroidlerin kullanıldığı en popüler spor dalıdır. Kas yapıcı etkisinden dolayı bu spor dalında kullanımı oldukça yaygındır. Bunun dışında kokain, büyüme hormonu, efedrin ve insülin de kullanılan diğer doping maddeleri arasındadır.

Vücut geliştirme sporunda, sadece kişisel tatmin için bu sporu yapanların bile % 75'inin doping yaptığı saptanmıştır⁵⁹.

Doping kullanımının yoğun olarak görüldüğü bir diğer spor dalı da halterdir. Yarışmaların kilo sınıflaması üzerinden yapılması furosemide gibi diüretiklerin, gelişmiş kas yapısına sahip olma gereksinimi de anabolik steroidlerin kullanımına olanak tanımaktadır¹⁴. Amfetamin ve insülin de kullanılan diğer doping maddeleridir.

Atlanta Olimpiyat Oyunlarında 21 dopingli sporcu tespit edilmiştir. Halterci Şule Şahbaz, Taner Sağır, Reyhan Arabacıoğlu, Bünyamin Sudaş, Ferit Şen ve Sedat Arduç'un doping içeren madde kullandıkları tespit edilmiş ve Türkiye Halter Milli Takımı, 9 ay Uluslararası yarışmalardan men cezası almıştır. Yine Avrupa, Dünya ve Olimpiyat Şampiyonu Halil Mutlu'nun yapılan kontroller sonucu doping kullandığı tespit edilmiş IWF (Uluslararası Halter Federasyonu) tarafından kendisine 2 sene yarışmalardan men cezası vermiştir⁵¹.

Dopingin sporda kullanımına ilişkin kayıtlara bakıldığında yüzücülerin de önemli ölçüde doping vakalarında yer aldıkları görülecektir. Bu spor dalında; kafein, kokain, anabolik ajanlar, efedrin, kannaboidler ve büyüme hormonunun kullanımı diğerlerine kıyasla daha yaygındır.

1998'de Çinli bir yüzücünün valizinde çok sayıda “büyüme hormonu” şişesinin bulunması ve 27 Çinli sporcunun doping testlerinin pozitif çıkması yüzme sporunda doping kullanımına dair en ciddi örnekler olarak değerlendirilebilir⁵⁹.

Okçuluk, atıcılık, golf ve bowling gibi sporlarda sporcular, anksiyolitik, bradikardik ve tremoru azaltıcı etkisi (el-kol sabitliği) sebebiyle beta bloke edicileri tercih etmektedirler. Beta bloke ediciler kalp atış hızını düşürerek bu problemlerin ortadan kaldırılmasını sağlamaktadır⁶¹. Bunun dışında alkol ve amfetamin de bu spor dallarında doping maddesi olarak kullanılmaktadır.

29. Yaz Olimpiyat Oyunları'nda atıcılıkta 50 metre serbest tabanca dalında gümüş, 10 metre havalı tabanca dalında da bronz madalya kazanmış olan Kuzey Koreli Kim Jong Su'nun beta bloke edici olan propranolol maddesini kullandığının tespit edilmesi üzerine madalyaları geri alınmıştır.

Yukarıdaki sportif branşların dışında kalan kayak sporunda amfetamin ve peptid hormonları (eritropoietin ve darbopoietin), eskrimde efedrin, teniste amfetamin, kokain ve alkol, kürekte anabolik ajanlar, cimnastikte ise efedrin en fazla kullanılan doping maddeleridir.

Doping kullanımında alınan ilaçların % 95'i, asıl tedavi alanlarından saptırılmaktadır: Astım ilacı “efedrin”, sürat koşucularının depara tepki süresini kısaltarak harekete geçişini çabuklaştırmaktadır; pediatrie kullanılan “büyüme hormonu”, haltercinin adele ağırlığını, dolayısı ile

gücünü arttırmaktadır; depresyon ilacı “prozac”, maratoncunun acıya direncini güçlendirmektedir; kansızlığa karşı tedavi ilacı “eritropoetin yani EPO”, kandaki oksijen dolaşımını artırarak bisikletçinin dayanıklılığını artırmaktadır; Alzaymer hastalığında kullanılan “tachrine”, Formüla 1 pilotunun veya golf oyuncusunun katedeceği yolu daha iyi hatırlamasını sağlamaktadır; damarda yüksek tansiyonu düşürücü bir “beta-bloker” atıcının titremesini azaltır; uyku halini tedavi eden “modafinil”, Körfez savaşı sırasında askerler tarafından kullanılmış, sporda ise, tek başına uzun yelken yarışmalarına katılanlarca kullanılmaktadır⁵⁹.

2.7.2. Mücadele Sporlarında

Mücadele sporları içerisinde yer alan güreş, boks, tekvando ve judo gibi spor dallarında doping madde ve yöntemlerinin kullanımı pek yaygın değildir. Bu sportif branşlarda, müsabakalar kilo sınıflamasına göre yapıldığından sporcular genellikle kısa zamanda kilo düşmek amacıyla diüretikleri kullanmaktadırlar. Bunun dışında nadiren de olsa amfetamin, eroin ve anabolik steroidlerin kullanıldığı da görülmektedir.

1963 yılında boksörlerden Billy Beno ve Jupp Elze her ikisi de aşırı dozda eroin kullanımından ölmüştür⁵⁹.

Amfetaminlerin en önemli etkilerinden biri uzun süre ağır egzersizlerde yorgunluğu geçiktirmesidir. Bu ilaçların en belirgin etkisi performansın yorgunluk nedeniyle azaldığı durumlarda ortaya çıkmaktadır. Ayrıca kilo gerektiren güreş sporunda da tercih edilmektedir⁶¹.

Diüretikler, böbrek üzerinde etkili olan ve büyük miktarlarda suyun vücuttan atılımına neden olan bir ilaç grubudur. Bunları genellikle sporcular tarafından, belirli ağırlık sınıflarına girebilmek için (örneğin güreş, boks vb.) geçici ağırlık kaybı ve diğer bileşikler ile ilaçların vücuttan

atılmalarını sağlayarak doping testlerinden kaçmak amacıyla kullanılmaktadır.

2.7.3. Takım Sporlarında

Bireysel sporlardan sonra, doping madde ve yöntemlerinin en çok kullanıldığı sporlar takım sporlarıdır. Takım sporları ile uğraşan sporcular daha ziyade zevk verici özelliklerinden dolayı alkol, kokain ve marihuana gibi maddeleri tercih etmektedirler. Bu spor dallarında amfetamin (Amerikan futbolu ve beyzbol gibi sporlarda sporcular kilo kontrolü amacıyla kullanılır.) ve efedrin gibi uyarıcı maddelerin kullanımı da oldukça yaygın olarak görülmektedir²⁰.

Amerikan futbolu, beyzbol, futbol ve buz hokeyi gibi sporlarda gelişmiş kas yapısına duyulan gereksinim, başta anabolik steroidler olmak üzere diğer bazı anabolik ajanların da kullanılmasına olanak vermektedir. Bunların dışında az da olsa, kriket ve amerikan futbolunda diüretiklerin kullanıldığına da rastlanmaktadır³⁰.

Zinedine Zidane veya Gianluca Vialli gibi futbolcular neoton (adele yapıcı), samyr (depresyona karşı), voltarene (anti enflamatuvar) gibi ilaçları aldıklarını itiraf etmişlerdir⁵⁹.

2.8. Dopinge Karşı Mücadele

Dopingle en büyük mücadeleyi bizzat sporcunun kendisinin, antrenörünün, yöneticisinin velhasıl tüm ülkelerin yapması gerekmektedir. Geçici başarılar için sporcuları yasal olmayan yollara sevk etmektense onlara çok iyi imkânlarda çalışabilecekleri alanları, imkânları yaratmak gerekmektedir. Eğer sağlam kafa sağlam vücutta bulunuyorsa o zaman

sağlıklı düşünebilen spor yapabilen gençleri bilinçlendirerek onları doping tehlikesinden uzaklaştırmak gerekmektedir⁵¹.

Doping ile mücadele için; doping içeren maddeleri ve doping kullanma tekniklerini bilerek mücadele etmek gerekir. Sürekli olarak değişen doping madde ve yöntemlerine karşı kontrol teknikleri de geliştirilmelidir. Ayrıca yasaklı olan maddeleri yakından takip ederek, farklı spor organizasyonlarını, bu organizasyonların yurt içi ve dışındaki faaliyetleri ile birlikte, kulüpler de dikkatlice kontrol edilmelidir. Doping içeren ilaçların ne şekilde verildiği, doping içeren ilaçların hangileri olduğu, nasıl elde edilebildiği, yasal olarak mı satıldığı eczanelerde bulunup bulunmadığı en iyi şekilde denetlenmelidir.

Bir uluslararası spor teşkilatı; “Sporla ilgili tıbbi ilaçların sadece %5’i reçetelerle satılmaktadır ve bunların çoğunluğu da ağız yolu ile alınmaktadır” diye açıklamada bulunmuştur. Hükümetler ayrıca ağızdan alınmayan ilaç trafiğini de kontrol altına almalıdır. Cezalar caydırıcı olmalıdır. Özellikle sporcuları bu konuda çok detaylı olarak bilgilendirmeli ve dopingin zararları, örnekler verilerek anlatılmalıdır⁵⁸.

2.8.1. Dünyada Dopinge Karşı Mücadele

Doping kullanımı ile bir yandan adil olmayan yarışların yapılması, öte yandan da gözlenen ölümler ve diğer sağlık sorunları, sporla uğraşanları rahatsız etmiş ve konunun önemini arttırmıştır. 1920’lerin başından itibaren, bir şekilde doping kullanımının önüne geçilmesi gereği, sporu sağlık ve ahlakla birlikte düşünen spor adamları arasında yaygın kabul gören bir görüş halini almıştır. Dopingi ilk olarak yasaklayan kuruluş 1928’de Uluslararası Amatör Atletizm Federasyonu (IAAF)’dur. Bu yasak o yıllarda önemli sorun olan uyarıcılar için öngörülmüştür. IAAF ve ardından

pek çok uluslararası federasyon dopingi yasaklamakla birlikte bu yasaklar madde kontrolü yapılamadığı için uzun süre etkisiz kalmıştır. 1966'da Uluslararası Bisiklet Federasyonu (UCI) ve Uluslararası Futbol Federasyonu (FIFA) kendi dünya şampiyonalarında doping kontrolü uygulayan ilk uluslararası federasyonlardır. 1967'de Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC), üyelerinden Prens Alexandre De Merode başkanlığında, kendi tıbbi komisyonunu kurarak ilk yasaklı maddeler listesini oluşturmuştur. Bu listede uyarıcılar ve narkotik maddeler yasaklanmıştır. Aynı yıl içinde ismi yukarıda da anılan Tom Simpson'ın ölümü, doping karşıtı çalışmaları hızlandırarak 1968 Meksiko Yaz ve Grönobil Kış Olimpiyatları'nda ilk testlerin yapılmasına önayak olmuştur⁶².

Doping analiz yöntemleri oldukça pahalı lâboratuarlar ve nitelikli elemanlar gerektirmektedir. Her doping maddesi farklı kimyasal yapıda olduğundan yöntemler de değişmekte, tespit için daha fazla para ve zaman gerekmektedir.

Birçok kişinin dopinge karşı olmasına rağmen insanları doping ile mücadeleyle ilk davet edenler ve doping komisyonunun kurulmasında aktif rol oynayanlar, sorumluluk hissi taşıyan hekimler olmuştur⁶³.

Son yıllarda dopinge ilgili; Sporda Doping Lozan Bildirgesi (4 Şubat 1999), Moskova Sporda Dopinge Mücadele Ortak Prensipleri Bildirgesi (9-10 Aralık 2002) ve Sporda Dopinge Mücadele Kopenhag Bildirgesi (3-5 Mart 2003) yayınlanarak dopinge mücadele konusu, uluslararası bir platformda ele alınmıştır. Bu bildirgelerdeki ortak gayeler şunlardır: Dünya Dopinge Mücadele Ajansı'nı (WADA) tanımak ve desteklemek, Sporda Dopinge Mücadele Politikalarında ve pratik uygulamalarında uluslararası ve hükümetler arası işbirliği kurmak ve Sporda Doping Dünya

konferansında WADA kurucular kurulunca uyarlanan Dünya Doping Mücadele Yönetmeliğini desteklemektedir⁶⁴.

2.8.2. Türkiye’de Doping Karşı Mücadele

Türkiye’de “Sportif Doping Mücadele Yönetmeliği” 1971 ’de kabul edilmiş olmasına rağmen doping kontrollerini yapacak merkez 1990’da spordan sorumlu Devlet Bakanı İsmet Özarslan’ın çalışma ve direktifleriyle "Hacettepe Doping Kontrol Merkezi" adı altında kurulabilmiştir.

Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü ile Hacettepe Üniversitesinin işbirliği ile gerçekleştirilen doping kontrol merkezi, aynı anda 3000 tahlili gerçekleştirebilecek kapasiteye sahiptir⁵⁵.

Hacettepe Üniversitesi ve Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü arasında 1988 yılında yapılan protokol gereği, Hacettepe Üniversitesinde kurulmuş olan Türkiye Doping Kontrol Merkezi ve Kimyasal Analiz Laboratuvarı, 2001 yılında Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC)'nce ruhsatlandırılma (akreditasyon) işlemlerini de başarı ile tamamlamıştır. IOC tarafınca istenen ISO 17025 Akreditasyonunu da İngiliz ISO Akreditasyon kuruluşu UKAS’ tan 2002 yılında alarak dünyada mevcut 31 IOC akredite merkezinden biri olarak çalışmalarını sürdürmektedir. 2003 ve 2004 yılları içinde yapılan denetim testleri başarı ile tamamlayan merkez, 2004 yılından beri uluslararası yetkili Doping Kontrol Merkezi olarak görevini yerine getirmektedir⁴⁷.

Türkiye Doping Kontrol Merkezi tarafından ülkemizin çeşitli bölgelerinde Milli Takım Antrenörlerine, Beden Eğitimi ve Spor Bölümü öğrenci ve öğretim üyelerine ve ilgili tüm kuruluşlara doping konusunda eğitim seminerleri verilmektedir. Yazılı ve görsel basında da gerekli açıklamalar yapılmaktadır⁶⁴.

2.8.3. Dünya Anti-Doping Ajansı (WADA)

Uluslararası Olimpiyat Komitesi Şubat 1999'da Lozan'da "Sporda Doping Konulu" 1. Dünya Kongresini gerçekleştirmiştir. Bu bağlamda World Anti-Doping Agency (WADA) Lozan'da 10 Kasım 1999 tarihinde kurulmuştur. WADA yerel otoritelerle olimpiik kısmın eşit temsilcilerinden oluşmaktadır. 2001 yılında WADA merkezini Montreal'e tasıımıştır. WADA kurulduğu ilk yıllarda 34 uluslararası spor federasyonu ile antlaşmalar gerçekleştirek müsabaka dışı testlerin uygulanmasını sağlamıştır⁶⁵.

WADA, eğitim, danışmanlık, araştırma ve öncülük yoluyla ulusal ve uluslararası düzeyde dopinge karşı savaşı desteklemek ve koordine etmek için çalışmaktadır. Bunun yanında, küresel araştırma programlarına öncülük yapmakta ve bu programları koordine ederek, bu amaçla ayrılan bütçeyi yasaklı madde ve yöntemlerin araştırılmasına harcamaktadır.

WADA'nın koordine etme görevi, aynı zamanda, bağımsız yarışma/karşılaşma dışı doping kontrol programlarını uygulamayı içermektedir. WADA programı, uluslararası federasyonlar ve ulusal dopingle mücadele kuruluşları tarafından yürütülen kontrolleri tamamlamaktadır.

WADA, 1 Ocak 2004'ten itibaren, laboratuvarları akredite etmeye ve Yasaklı Maddeler ve Yöntemler Listesi'ni hazırlamaya ve yayımlamaya başlamıştır².

2.9. Tutum

Tutum bireyin, belli durumlar sırasında, davranış şeklini önceden seçtiği zihinsel durumdur. Başka bir tanıma göre belli koşullar altında özel tercih ve kararları seçme eğilimi olarak ifade edilmektedir⁶⁶.

Klausmaier ve Goodwin tutumu; bir fikir, nesne ya da insana ilişkin olumlu veya olumsuz yönde oluşan tepki gösterme eğiliminin duygusal düzeyi olarak tanımlanmaktadır⁶⁷.

Tutumun temel özellikleri:

- Tutum gizli bir değişkendir.
- Tutumların nesneleri vardır.
- Tutumlar olumlu ya da olumsuz bir yön alabilir.
- Tutumların duyuşsal, bilişsel ve davranışsal öğeleri vardır.
- Tutumlar görece durağan ve süreklidir. Ancak değiştirilebilir⁶⁶.

Tutumlar bireye özgü bir eğilimdir. Yani tutumun doğrudan gözlemlenebilen bir özellik olmadığını, ancak bireyin gözlemlenebilen davranışlardan dolayı olarak varsayıldığını ve o bireye atfedilen bir eğilim olduğu anlamına gelmektedir. Tutumlar davranışlara yansıdığı anda gözlemlenebilir. Sosyal psikologa göre tutumların bilişsel, duygusal ve davranışsal olmak üzere üç tane alt bileşkeni vardır. Bilişsel unsurlar bir tutum objesi ile ilgili sahip olunan bilgileri ve bunların sözlü ifadelerini kapsar. Duygusal unsurlar tutum objesine karşı gösterilen duygusal tepkiler ile ilgilidir. Davranışsal unsurlarda ise o tutum objesine karşı gösterilen tüm davranışları içerir. Her tutumun bir gücü /şiddeti vardır. Tutumların gücü, özellikle duygusal boyutu, tutum ölçme çabalarının ve tutum araştırmalarının en çok üstünde durduğu konudur⁶⁸.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın yöntemi, araştırma grubu, veri toplama aracı ve verilerin analizi ile ilgili açıklamalar yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada; mevcut durumu ortaya çıkarmayı amaçlayan, betimsel ve taramaya yönelik bir yöntem kullanılmıştır. Çalışma, teorik ve uygulama olmak üzere iki aşamadan oluşmuş; ilk aşamada konuyla ilgili literatür taranmış, daha önce yapılmış olan araştırma sonuçları incelenmiş ve elde edilen bilgiler incelenerek değişkenler açısından tezin konusuyla ilgili detaylı bir teorik çerçeve hazırlanmıştır. İkinci aşamada ise, bu teorik çerçevenin ışığı altında veri toplama aracı geliştirilmiştir.

3.2. Araştırma Grubu

Araştırmaya, 2010 yılında düzenlenen üniversitelerarası spor müsabakalarına katılan 6 farklı branştan 134 bayan ve 247 erkek toplam 381 sporcu öğrenci katılmıştır. Sporcu öğrencilerin branşlara göre dağılımı şu şekildedir: Atıcılık 57, Eskrim 81, Oryantiring 92, Hentbol 49, Masa Tenisi 55 ve Triatlon 47.

3.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen “Kişisel Bilgi Formu” ve “Doping Kullanımına Yönelik Tutum Ölçeği” kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu, sporcu öğrenciler hakkında bilgi toplamak amacıyla bu araştırmada inceleme konusu olan bağımsız değişkenlerle ilgili 10 sorudan oluşmaktadır.

Bunlar sporcu öğrencinin:

1. Yaşı
2. Cinsiyeti
3. Okuduğu sınıf
4. Algıladığı akademik başarı durumu
5. Algıladığı gelir durumu
6. Branşı
7. Bir spor kulübüne bağlı olarak spor yapma durumu
8. Spor yaşı
9. Milli olma durumu ve
10. Doping kontrolünden geçme durumudur.

“Tutum Ölçeği”nin hazırlık aşamasında, tesadüf olarak belirlenen bazı sporcu öğrencilerle karşılıklı görüşmeler yapılmış daha sonra 30 sporcu öğrencinin konu ile ilgili görüşleri yazılı olarak alınmıştır. Toplanan açık uçlu anket formları tasnif edilip incelendikten sonra ölçeğin ham ifadeleri oluşturulmuştur. Oluşturulan ham ölçek ifadeleri alanında uzman öğretim elemanlarına biçim ve içerik açısından incelenmiş ve önerileri doğrultusunda düzeltme ve düzenlemeler yapılmış, daha önce konu ile ilgili yapılan çalışmalarda anket ifadeleriyle kıyaslanmıştır. Bu incelemeden sonra, anketin uygulanacağı örnekleme benzer 10 kişiye anketi bire-bir uygulayıp tepkileri alındıktan sonra ankete son şekli verilmiştir. “Tutum Ölçeği”, başlangıçta 30 ifadeden oluşmuş, ancak uzman görüşleri ve sporcu öğrenci dönütleriyle 15 ifadeye indirgenmiştir. Üniversitelerarası spor müsabakalarına katılan sporcu öğrencilerin doping kullanımına yönelik tutumlarını ölçmek amacıyla geliştirilen ölçek, 5’li Likert tipindedir. Olumlu tutum ifadelerinin seçenekleri “Tamamen Katılıyorum”, “Katılıyorum”, “Kararsızım”, “Katılmıyorum”, “Hiç Katılmıyorum” şeklinde sıralanmış; 5, 4, 3, 2 ve 1 şeklinde puanlanmıştır. Olumsuz ifadelerin seçenekleri ise 1, 2, 3, 4 ve 5 şeklinde ters olarak

puanlanmıştır. Ölçekte alınan en yüksek puan 50, en düşük puan ise 10'dur.

Ölçeğin geçerlik-güvenirlik çalışmasına Atıcılık, Eskrim, Oryantiring, Hentbol, Masa Tenisi ve Triatlon branşlarından toplam 261 sporcu ğrenci katılmıştır. Bu ğrencilerin 161 (%61,7)'i erkek ve 100 (%38,3)' bayandır.

Ölçeğin kapsam geçerliği uzman görüşüyle sağlanmış yapı geçerliğinin belirlenmesi için ise faktör analizi yapılmıştır. Faktör yapısını belirlemek amacıyla da, döndürülmemiş ve asal eksenlere göre döndürülmüş (Varimax) temel bileşenler analizinden yararlanılmıştır. Ölçeğin uygulanması ile elde edilen puanların güvenirliği Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı ve iki yarı test korelasyonu (Spearman Brown) katsayısı ile test edilmiştir.

Çalışma kapsamına alınan örneklemin yeterliliğini belirlemek amacıyla yapılan ilk analiz sonuçlarına göre KMO (Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy) değeri 0,918; Barlett Testi de anlamlı bulunmuştur ($p < 0,001$).

Aşağıdaki tabloda tutum ölçeğine ait faktör analizi sonuçları sunulmuştur.

Tablo 1: Tutum Ölçeği Faktör Analizi Sonuçları

İfadeler	Faktör Ortak Varyansı	Faktör-1 Yük Değeri
Sporcuların doping kullanmalarını doğru bulmuyorum.	,481	,694
Sporda doping kullanımı tümüyle serbest bırakılmalıdır.	,540	,735
Antrenörlerin sporcularını, doping kullanımına teşvik etmelerini doğru bulmuyorum.	,519	,720
Başarılı olmamı sağlayacaksa tereddüt etmeden doping kullanabilirim.	,666	,816
Doping kullanımının sporcu sağlığını ciddi bir şekilde tehdit ettiğini düşünüyorum.	,566	,752
Doping kontrolleri sıklaştırılmalıdır.	,473	,688
Doping kullanmak, spor ahlakına uygun bir davranış değildir.	,558	,747
Büyük bir sportif organizasyonda ülkemın başarısı için doping kullanabilirim.	,521	,722
“Doping”, spor dünyası için çok ciddi bir sorundur.	,611	,782
Doping kullanımı, sporcular arasında haksız rekabete yol açmaktadır.	,477	,690

Tutum ölçeğinde bulunan 15 maddeye ilişkin ilk faktör analiz sonuçlarına göre faktör sayısı 2 olarak belirlenmiştir. Daha sonra yapılan analizlerde faktör sayısı 1’e, madde sayısı da 10’a indirilmiştir.

Faktörde yer alan maddelerin faktördeki yük değerleri 0,688-0,816 arasında değişmektedir. Faktör ortak varyans değerleri ise 0,473-0,666 arasındadır. Bu faktör ölçeğe ilişkin toplam varyansın %54,12’sini açıklamaktadır.

Ölçekteki 10 madde için Cronbach Alfa 0,904; Spearman Brown iki yarı test korelasyon katsayısı da 0,879’dur.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırmada kullanılan veri toplama aracı, 2010 yılında düzenlenen üniversitelerarası spor müsabakalarına katılan sporcu öğrencilere organizasyonlar esnasında gönüllülük ilkesi esas alınarak uygulanmıştır. Öğrencilere, araştırmanın amacı ile ilgili gerekli açıklamalar yapılarak veri toplama aracının doldurulması hakkında detaylı bilgiler verilmiştir.

Araştırmacı tarafından toplanan anket formları kontrol edilerek eksik veya yanlış doldurulanlar araştırma dışında tutulmuştur. Daha sonra sporcu öğrencilere uygulanan anketlerin geçerli ve kabul edilebilir nitelikte olanları, SPSS 16.0 paket programında değerlendirilmek üzere kodlanarak bilgisayar ortamına aktarılmıştır.

Araştırmada verilerin değerlendirilmesinde istatistikî yöntem olarak; frekans, yüzde dağılımları; parametrik olmayan istatistiklerden Mann Whitney U ve Kruskal Wallis H Testi kullanılmıştır. Analizlerde anlamlılık düzeyi $p=0,05$ ve $p=0,01$ olarak alınmıştır.

Araştırmada bağımlı değişkenler olarak “Tutum Ölçeği” puanları, bağımsız değişkenler olarak da “Kişisel Bilgi Formu”ndaki demografik veriler kullanılmıştır.

4. BULGULAR

4.1. Sporcu Öğrencilerin Demografik Özellikleri

Bu bölümde, araştırmaya katılan sporcu öğrencilerin demografik verilerine ilişkin değişkenlere ait bilgilere yer verilmiştir. Aşağıdaki tabloda, sporcu öğrencilere ait kişisel bilgiler sunulmuştur.

Tablo 2: Sporcu Öğrencilere Ait Demografik Bilgilerin Dağılımı

Değişkenler		f	%
Yaş	20 Yaş ve Altı	153	40,2
	21 Yaş ve Üstü	228	59,8
	Toplam	381	100
Cinsiyet	Kız	134	35,2
	Erkek	247	64,8
	Toplam	381	100
Sınıf	1.Sınıf	90	23,6
	2.Sınıf	121	31,8
	3.Sınıf	94	24,7
	4.Sınıf	76	19,9
	Toplam	381	100
Akademik Başarı Durumu	Orta	122	32
	İyi	190	49,9
	Çok İyi	69	18,1
	Toplam	381	100
Gelir Durumu	Orta	287	75,3
	Yüksek	94	24,7
	Toplam	381	100
Branş	Atıcılık	57	15
	Eskrim	81	21,3
	Oryantiring	92	24,1
	Hentbol	49	12,9
	Masa Tenisi	55	14,4
	Triatlon	47	12,3
	Toplam	381	100
Spor Kulüplerinde Spor Yapma Durumu	Yapıyor	281	73,8
	Yapmıyor	100	26,2
	Toplam	381	100
Spor Yaşı	5 Yıl ve Altı	220	57,7
	6 Yıl ve Üstü	161	42,3
	Toplam	381	100
Milli Olma Durumu	Milli	81	21,3
	Milli Değil	300	78,7
	Toplam	381	100
Doping Kontrolünden Geçme Durumu	Geçti	48	12,6
	Geçmedi	333	87,4
	Toplam	381	100

Tablo 2’de araştırmaya konu olan sporcu öğrencilerin kişisel bilgilerine ait verilere yer verilmiştir. Buna göre, öğrencilerin, %40,2’sinin 20 yaş ve altında, %59,8’inin 21 yaş ve üstünde, %35,2’sinin bayan, %64,8’inin erkek olduğu; %23,6’sının 1, %31,8’inin 2, %24,7’sinin 3 ve %19,9’unun 4.sınıfta okuduğu; %73,8’inin spor kulüplerine bağlı olarak spor yaptığı, %26,2’sinin yapmadığı; %12,6 ’sının doping kontrolünden geçtiği ve %87,4’ünün de geçmediği görülmektedir.

4.2. Tutum Ölçeği Puanları Analiz Sonuçları

Aşağıdaki tabloda, araştırmaya katılan sporcu öğrencilerin ‘Tutum Ölçeği’nden aldıkları puanların aritmetik ortalaması, standart sapması verilmiştir.

Tablo 3: Tutum Ölçeği Puanları Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	İFADELER	N	Ort	Ss
1	Sporcuların doping kullanmalarını doğru bulmuyorum.	381	1,87	1,05
2	Sporda doping kullanımı tümüyle serbest bırakılmalıdır.	381	1,93	1,11
3	Antrenörlerin sporcularını, doping kullanımına teşvik etmelerini doğru bulmuyorum.	381	1,94	1,08
4	Başarılı olmamı sağlayacaksa tereddüt etmeden doping kullanabilirim.	381	2,14	1,14
5	Doping kullanımının sporcu sağlığını ciddi bir şekilde tehdit ettiğini düşünüyorum.	381	1,93	1,01
6	Doping kontrolleri sıklaştırılmalıdır.	381	2,03	1,02
7	Doping kullanmak, spor ahlakına uygun bir davranış değildir.	381	1,81	0,98
8	Büyük bir sportif organizasyonda ülkemizin başarısı için doping kullanabilirim.	381	2,45	1,26
9	“Doping”, spor dünyası için çok ciddi bir sorundur.	381	1,93	0,99
10	Doping kullanımı, sporcular arasında haksız rekabete yol açmaktadır.	381	1,75	0,96
GENEL		381	19,84	7,75

Yukarıdaki tabloya göre; ölçekten alınan puanların aritmetik ortalaması (Ort) 19,84 ve standart sapması (Ss) 7,75'tir. Tablo 3'de "Tutum Ölçeği"ni oluşturan ifadelerden alınan puanlara ait aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri verilmiştir. Tablo 3 incelendiğinde; puan ortalamalarının 1,75 ile 2,45 arasında, ifade puan standart sapma değerlerinin de 0,96 ile 1,26 arasında değiştiği görülmektedir. En yüksek ifade puan ortalaması 2,45 ile "Büyük bir sportif organizasyonda ülkemizin başarısı için doping kullanabilirim." ifadesi, sonra 2,14 ile "Başarılı olmamı sağlayacaksa tereddüt etmeden doping kullanabilirim." ifadesi, sonra 2,03 ile "Doping kontrolleri sıklaştırılmalıdır." ifadesi, sonra 1,94 ile "Antrenörlerin sporcularını, doping kullanımına teşvik etmelerini doğru bulmuyorum." ifadesi, sonra 1,93 ile "Sporda doping kullanımı tümüyle serbest bırakılmalıdır.", "Doping kullanımının sporcu sağlığını ciddi bir şekilde tehdit ettiğini düşünüyorum" ve "Doping, spor dünyası için çok ciddi bir sorundur." ifadeleri, sonra 1,87 ile "Sporcuların doping kullanmalarını doğru bulmuyorum." ifadesi, sonra 1,81 ile "Doping kullanmak, spor ahlakına uygun bir davranış değildir." ifadesi iken en düşük puan ortalaması da 1,75 ile "Doping kullanımı, sporcular arasında haksız rekabete yol açmaktadır." ifadesidir.

Tablo 4: Tutum Ölçeği Puanlarının Yaşa Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları

Yaş	n	Sıra ort.	Sıra top.	U	p
20 Yaş ve Altı	153	189,62	29012,50	17231,50	.841
21 Yaş ve Üstü	228	191,92	43758,50		

Yapılan Mann Whitney U Testi analizi sonuçları; sporcu öğrencilerin doping kullanımına yönelik tutumları ile yaşları arasında anlamlı bir farklılık olmadığını göstermektedir.(Tablo 4)

Tablo 5: Tutum Ölçeği Puanlarının Cinsiyete Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları

Cinsiyet	n	Sıra ort.	Sıra top.	U	p
Erkek	247	190,28	46999.50	16371,50	.862
Bayan	134	192,32	25771.50		

Yapılan Mann Whitney U Testi analizi sonuçları; sporcu öğrencilerin doping kullanımına yönelik tutumları ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığını göstermektedir. (Tablo 5)

Tablo 6: Tutum Ölçeği Puanlarının Gelir Durumuna Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları

Gelir Durumu	n	Sıra ort.	Sıra top.	U	p
Orta	287	174,91	50198.50	8870,0	.000*
Yüksek	94	240,14	22573.50		

*p= 0,01 düzeyinde anlamlı

Sporcu öğrencilerin doping kullanımına yönelik tutumları, algılanan gelir durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir [U= 8870,0; p<,01]. Gelir durumunu “yüksek” olarak belirten sporcu öğrencilerin tutumları (Ort=240,14), “orta” olarak belirten sporcu öğrencilerin tutumlarına (Ort=174,91) göre daha olumludur. (Tablo 6)

Tablo 7: Tutum Ölçeği Puanlarının Spor Kulübüne Bağlı Olarak Spor Yapma Durumuna Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları

Spor Kulübüne Bağlı Olarak				U	p
Spor Yapma Durumu	n	Sıra ort.	Sıra top.		
Yapıyor	281	185,63	52162,00	12541,0	.110
Yapmıyor	100	206,09	20609,00		

Yapılan Mann Whitney U Testi analizi sonuçları; sporcu öğrencilerin doping kullanımına yönelik tutumları ile spor kulübüne bağlı olarak spor yapma durumları arasında anlamlı bir farklılık olmadığını göstermektedir. (Tablo 7)

Tablo 8: Tutum Ölçeği Puanlarının Spor Yaşına Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları

Spor Yaşı				U	p
	n	Sıra ort.	Sıra top.		
5 Yıl ve Altı	220	207,07	45555,50	14174,50	.001*
6 Yıl ve Üstü	161	169,04	27215,50		

*p= 0,01 düzeyinde anlamlı

Sporcu öğrencilerin doping kullanımına yönelik tutumları, spor yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir [U= 14174,50; p<,01]. Spor yaşı “5 Yıl ve Altı” olan sporcu öğrencilerin tutumları (Ort=207,07), “6 Yıl ve Üstü” olan sporcu öğrencilerin tutumlarına (Ort=169,04) göre daha olumludur. (Tablo 8)

Tablo 9: Tutum Ölçeği Puanlarının Milli Olma Durumuna Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları

Milli Olma Durumu				U	p
	n	Sıra ort.	Sıra top.		
Milli	81	190,63	15441,0	12120,0	.973
Milli Değil	300	191,10	57330,0		

Yapılan Mann Whitney U Testi analizi sonuçları; sporcu öğrencilerin doping kullanımına yönelik tutumları ile milli olma durumları arasında anlamlı bir farklılık olmadığını göstermektedir. (Tablo 9)

Tablo 10: Tutum Ölçeği Puanlarının Doping Kontrolünden Geçme Durumun Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları

Doping Kontrolünden Geçme Durumu				U	p
	n	Sıra ort.	Sıra top.		
Geçti	48	226,41	10867.50	6292,50	.017*
Geçmedi	333	185,90	61903.50		

*p= 0,05 düzeyinde anlamlı

Sporcu öğrencilerin doping kullanımına yönelik tutumları, doping kontrolünden geçme durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir [U= 6292,50; p<,05]. Doping kontrolünden geçtiğini belirten sporcu öğrencilerin tutumları (Ort=226,41), doping kontrolünden geçmeyen sporcu öğrencilerin tutumlarına (Ort=185,90) göre daha olumludur. (Tablo 10)

Tablo 11: Tutum Ölçeği Puanlarının Sınıflara Göre Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Sınıf	n	Sıra ort.	X ²	p
1.Sınıf	90	190,14	1,488	.685
2.Sınıf	121	184,46		
3.Sınıf	94	189,82		
4.Sınıf	76	203,88		

Yapılan Kruskal Wallis H Testi analizi sonuçları; sporcu öğrencilerin doping kullanımına yönelik tutumları ile okudukları sınıf arasında anlamlı bir farklılık olmadığını göstermektedir. (Tablo 11)

Tablo 12: Tutum Ölçeği Puanlarının Branşlara Göre Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Branş	n	Sıra ort.	X ²	p
Atıcılık	57	124,62	94,292	.000
Eskrim	81	237,40		
Oryantiring	92	243,06		
Hentbol	49	223,54		
Masa Tenisi	55	117,43		
Triatlon	47	141,81		

*p= 0,01 düzeyinde anlamlı

Sporcu öğrencilerin doping kullanımına yönelik tutumları, branşa göre anlamlı bir farklılık göstermektedir [$X^2= 94,292$; $p<,01$]. Oryantiring sporcularının tutumları (Ort=243,06), diğer sporcu öğrencilerin tutumlarına göre daha olumludur. En olumsuz tutum Masa Tenisi sporcularına aittir (Ort=117,43). (Tablo 12)

Tablo 13: Tutum Ölçeği Puanlarının Akademik Başarı Durumuna Göre Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Akademik Başarı Durumu	n	Sıra ort.	X ²	p
Orta	122	219,11	13,705	.001*
İyi	190	183,51		
Çok İyi	69	161,91		

*p= 0,01 düzeyinde anlamlı

Sporcu öğrencilerin doping kullanımına yönelik tutumları, algıladıkları akademik başarı durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir [$X^2= 13,705$; $p<,01$]. Akademik başarı durumunu “orta” olarak belirten sporcuların tutumları (Ort=219,11), diğer sporcu öğrencilerin tutumlarına göre daha olumludur. En olumsuz tutum akademik başarı durumunu “çok iyi” olarak belirten sporculara aittir (Ort=161,91). (Tablo 13)

5. TARTIŞMA

Yapılan bu çalışmada üniversiteler arası spor müsabakalarına katılan öğrencilerin doping kullanımına yönelik tutumları incelenmiştir. Araştırmaya 2010 yılında yapılan üniversiteler arası Atıcılık, Eskrim, Oryantiring, Hentbol, Masa Tenisi ve Triatlon müsabakalarına katılan 134 bayan ve 247 erkek olmak üzere toplam 381 sporcu iştirak etmiştir.

Tutum ölçeği (Tablo 3) genel puanlarının aritmetik ortalaması incelendiğinde, sporcu öğrencilerin genelinin doping kullanmaya yönelik tutumlarının “19,84 –Katılmıyorum” olduğu gözlemlenmekte ise de, araştırmaya katılan öğrencilerin özellikle “Büyük bir sportif organizasyonda ülkemizin başarısı için doping kullanabilirim” ifadesine verdikleri cevapla (2,45) doping kullanmaya yönelik tutumlarının olumlu yönde olduğu gözlemlenmektedir. Sinan ve arkadaşlarının 2006 yılında 100 erkek vücut geliştirme sporcusu üzerinde yaptıkları bir çalışmada; katılımcıların % 11’i “Sonucunda öleceğinizi bilseniz dahi şampiyon olacağınızı garanti eden ilaç kullanırmıydınız?” sorusuna “evet” yanıtını vermişlerdir^{2,69}. Yine olimpiyatlara katılan bir sporcuya “ Sporcular neden doping maddeleri kullanır?” sorusu sorulmuş, sporcu bu soruyu; “Olimpiyat şampiyonu olmamı sağladıktan hemen sonra ölümüne sebep olacağını sadece benim bildiğim bir ilacı hiç düşünmeden kullanabilirim.” diye cevaplamıştır⁴⁷. Yine başka milli düzeyde atletizm, güreş, judo ve halter yapan sporcular üzerinde yapılan anket sonuçlarında “yakalanmadığım sürece doping kullanırım” konusunda toplamda % 35,8’lik oranın kesinlikle katılıyorum cevabını vermiş olması², yapılan çalışma sonuçlarıyla paralellik göstermektedir.

Sporcu öğrencilerin doping kullanımına yönelik tutumları ile yaşları arasında (Tablo 4) anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. Bu durumun araştırmanın yalnızca üniversiteler arası spor müsabakalarına katılan

öğrencileri kapsamı ve araştırmaya katılan öğrencilerin yaşları arasında çok fark olmamasından kaynaklandığı düşünülebilir. Sıra ortalamasına bakıldığında 21 yaş ve üstü sporcu öğrencilerin (Ort=191,92) 20 yaş ve altı sporcu öğrencilere (Ort=189,62) nazaran çok az da olsa doping kullanımına yönelik tutumlarının olumlu olduğu görülmektedir. Belirli bir yaştan sonra sporcularda performans düşmeye başlamakta buna bağlı olarakta doping kullanmaya yönelik tutumlarda artış olmaktadır. Cumhuriyet Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunda okuyan, Sivas Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'ne bağlı amatör kulüplerde faaliyet gösteren sporcular arasında doping kullanım oranları konusunda yapılan araştırma sonuçlarına göre 18-22 yaş grubundaki sporcular arasında doping kullanım oranı % 22,3 olarak bulunurken, 28 yaş ve üzeri sporcular arasında doping kullanım oranı % 44,2 olarak bulunmuştur⁷⁰.

Sporcu öğrencilerin doping kullanımına yönelik tutumları ile cinsiyetleri arasında (Tablo 5) anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. Cumhuriyet Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencilerine yapılan bir araştırmada Beden Eğitimi Spor Yüksekokulu kız ve erkek öğrencilerinin doping amaçlı ilaç kullanımı ve yetenek sınavında doping kullanma yönünden cinsiyetler arası farkın önemsiz bulunması⁷¹, masa tenisi süper liginde oynayan sporcuların doping ve ergojenik yardım kullanma alışkanlıklarının değerlendirildiği başka bir araştırmada bayan sporcuların % 55,6'sının (n=15) ve erkek sporcuların % 55,6'sının (n=20) sporda ilaç kullanımının başarıyı olumlu yönde etkileyebileceğini düşünceleri⁶⁹, araştırma sonuçlarında olduğu gibi karşı cinslerin doping kullanımına yönelik tutumlarının aynı olduğu görülmektedir.

Sporcu öğrencilerin doping kullanımına yönelik tutumları, algılanan gelir durumuna göre (Tablo 6) anlamlı bir farklılık göstermektedir. Gelir durumu "yüksek" olarak belirtilen sporcu öğrencilerin tutumları (Ort=240,14), "orta" olarak belirtilen sporcu öğrencilerin tutumlarına

(Ort=174,91) göre daha olumludur. Doping amaçlı kullanılan ilaçların maliyetlerinin çok yüksek olması ve çoğunlukla yurt dışından yüksek maliyetlerle getiriliyor olması, gelir durumu yüksek olan öğrencileri, gelir durumu düşük olan öğrencilere nazaran daha fazla doping kullanmaya sevk edebileceği düşünülebilir.

Sporcu öğrencilerin doping kullanımına yönelik tutumları ile spor kulübüne bağlı olarak spor yapma durumları arasında (Tablo 7) istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmemesine rağmen, ortalamalara bakıldığında bir spor kulübüne bağlı olarak spor yapmayanların (Ort=206,09) bir spor kulübüne bağlı olarak spor yapanlara (Ort=185,63) nazaran; doping kullanmaya daha meyilli oldukları söylenebilir. Bir spor kulübüne bağlı olarak spor yapan öğrencilerin, doping kullanımına yönelik daha olumsuz tutum sergilemelerinde; kulüpte görevli antrenörlerinden, idarecilerinden ve sporcu arkadaşlarından elde ettikleri bilgiler ve bir spor kulübünü temsil etmenin sorumluluğunu taşımaları etkili olabilir.

Sporcu öğrencilerin doping kullanımına yönelik tutumları, spor yaşına göre (Tablo 8) anlamlı bir farklılık göstermektedir. Spor yaşı “5 yıl ve altı” olan sporcu öğrencilerin tutumları (Ort=207,07) “spor yaşı “6 yıl ve üstü” olan sporcu öğrencilerin tutumlarına (Ort=169,04) göre daha olumlu olduğu görülmektedir. Özellikle spor yaşı genç sporcularda özenti veya erken sonuca ulaşma isteği ön plana çıkmakta, bu da sporcuları sakıncalarını hiç düşünmeden doping maddeleri kullanmaya yönelte bilmektedir⁷⁰. Elit sporcularda doping bilgi düzeyinin ölçülmesine yönelik yapılan bir araştırma sonuçlarına göre spor yaşı “0-4 yıl” olanların puan ortalamaları ($\bar{x}$ =2.00) ve spor yaşı “16 yıl ve üstü” ($\bar{x}$ =1.25) olan katılımcıların puanları arasında spor yaşlarına göre anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Ortaya çıkan bu sonuç spor yaşı yüksek olan sporcuların, spor yaşı daha az olan sporculara göre bu konuda daha bilgili oldukları¹⁶

ve dolayısıyla bizim çalışmamıza paralel olarak doping kullanmaya yönelik tutumlarının da daha olumsuz olduğunu göstermektedir.

Sporcu öğrencilerin doping kullanımına yönelik tutumları ile milli olma durumları arasında (Tablo 9) anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. Bu nedenle; sporcular arasında milli düzeyde sporla uğraşmanın doping kullanımına yönelik tutumları değiştirmedığı ortaya çıkmaktadır. Bu durum; sporcuların benzer tutumları sergilemesi ya da doping kullanımına yönelik davranışlar hakkında benzer düzeyde bilgiye sahip olduklarını göstermektedir. Ancak bu durum; bir sporcu için gerekli olan doping bilgi düzeyi hakkında yeterli bilgi sağlamamaktadır.

Sporcu öğrencilerin doping kullanımına yönelik tutumları, doping kontrolünden geçme durumuna göre (Tablo 10) anlamlı bir farklılık göstermektedir. Doping kontrolünden geçtiğini belirten sporcu öğrencilerin tutumları (Ort=226,41), doping kontrolünden geçmeyen sporcu öğrencilerin tutumlarına (Ort=185,90) göre daha olumlu olduğu görülmektedir. Doping kontrolünün maliyetinin yüksek olması, mali açıdan her müsabakada doping kontrolünün yapılmamasına, yapılırsa da çok az sayıda ki sporcuya yapılmasına neden olmaktadır. Bundan dolayı doping kontrolünden geçen sporcuda; bir daha beni doping kontrolüne almazlar düşüncesinin oluşması sonucu böyle bir sonucun ortaya çıktığı düşünülebilir.

Sporcu öğrencilerin doping kullanımına yönelik tutumları ile okudukları sınıf arasında (Tablo 11) anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. Bireysel ve takım sporlarında yer alan sporcuların doping hakkındaki bilgi düzeylerinin belirlenmesi ve karşılaştırılması konusunda yapılan bir araştırmada sporcuların doping kullanıp kullanmadıklarıyla eğitim düzeyleri, doping hakkındaki bilgilerinin yeterliliği ile eğitim durumları arasında istatistiki anlamlılık bulunmamış olması¹⁵, yine farklı

branşlarda aktif sporcuların doping kullanım oranlarının belirlenmesi amacıyla yapılan başka bir araştırmada, sporcuların eğitim düzeyi yönünden farkın önemsiz bulunmuş olması⁷⁰, araştırma sonuçlarıyla paralellik göstermektedir.

Sporcu öğrencilerin doping kullanımına yönelik tutumlarının, branşa göre (Tablo 12) anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir. Oryantiring sporcularının tutumlarının (Ort=243,06), Eskrim (Ort=237,40), Hentbol (Ort=223,54), Triatlon (Ort=141,81), Atıcılık (Ort=124,62), Masa Tenisi sporcularına (Ort=117,43) göre daha olumlu olduğu görülmektedir. Masa Tenisi Süper Liginde oynayan 63 masa tenisi sporcusuna yapılan bir ankette; sporcuların hepsi Dünya Dopingle Mücadele Ajansı tarafından bildirilen, sporcular tarafından kullanımı yasak olan maddelerin hiçbirini kullanmadıklarını beyan etmiş olmaları bu araştırma ile paralellik göstermektedir⁷².

Oryantiring her türlü iklim ve arazi şartlarında, gece ve gündüz, pusula ve harita yardımı ile en kısa yoldan, en kısa zamanda hedeflere belirli bir sıra ile ulaşılarak bitişe varılmasını sağlayan, yetenekleri geliştiren bir doğa sporudur. Bu sporu yapan ya da yapmak isteyecek insanların, her türlü arazi ve hava durumuna hızla uyum sağlama, çok iyi bir fiziki dayanıklılığa, arazide çıkabilecek her türlü direnç ve zorluklara meydan okuyabilecek cesaret ve sakinliğe sahip olması gerekmektedir⁷³. Oryantiring sporunun çok iyi bir fiziki güç ve kondisyon gerektiren bir spor dalı olması, sporcu öğrencilerin doping kullanımına yönelik tutumlarında; diğer spor dallarına nazaran daha etkili olabilmektedir.

Sporcu öğrencilerin doping kullanımına yönelik tutumları, algıladıkları akademik başarı durumuna göre (Tablo 13) anlamlı bir farklılık göstermektedir. Akademik başarı durumunu “orta” olarak belirten sporcu öğrencilerin tutumları (Ort=219,11), başarı durumunu “iyi” (Ort=183,51) ve

başarı durumunu “çok iyi” (Ort=161,91) olarak belirten sporcu öğrencilerin tutumlarına göre daha olumlu olduğu görülmektedir. Akademik başarı durumu iyi olan öğrencilerin doping bilgili seviyelerinin daha iyi olması, dopingin zararları konusunda daha bilinçli olmaları ve spor etiği konusunda daha duyarlı hareket etmeleri, doping kullanımına yönelik tutumlarının daha olumsuz olmasına neden olabilmektedir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Üniversiteler arası spor müsabakalarına katılan öğrencilerin doping kullanımına yönelik tutumlarının incelenmesine yönelik yapılan araştırmada; sporcu öğrencilerin doping kullanımına yönelik tutumları ile yaş, cinsiyet, sınıf, spor kulüplerinde spor yapma durumu ve milli olma durumu arasında anlamlı bir farklılık olmadığı, akademik başarı durumu, gelir durumu, spor yaşı, doping kontrolünden geçme durumu ve branşlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Bu çalışma sonucunda, üniversitelerarası spor müsabakalarına katılan sporcu öğrencilerin; etik açıdan doping kullanımının uygun olmadığı fakat sportif performans için gerekli olduğu düşüncesine sahip oldukları söylenebilmektedir.

Bu araştırmadan elde edilen sonuçlara göre aşağıdaki önerilerde bulunabiliriz;

- Yapılan çalışmada üniversite öğrencilerinin doping kullanımına yönelik tutumları araştırılmıştır. Ancak araştırmada doping hakkındaki bilgi düzeyleri incelenmemiştir. Bu çalışma; üniversite öğrencilerinin doping bilgi düzeylerini araştırmaya yönlendirici bir ön çalışma olarak bundan sonraki çalışmalara ışık tutmaktadır.
- Yapılan araştırma yalnızca Atıcılık, Eskrim, Oryantiring, Hentbol, Masa Tenisi ve Triatlon branşlarında yapılmıştır. Diğer sportif branşlar üzerinde de çalışmalar yapılabilir.
- Yapılan araştırma üniversitelerde spor müsabakalarına katılan öğrencilere yapılmıştır. Örneklem grubu geliştirilerek diğer öğrenci ve sporcular üzerinde de çalışmalar yapılabilir.

7. ÖZET

Bu çalışmanın amacı üniversiteler arası spor müsabakalarına katılan öğrencilerin doping kullanımına yönelik tutumlarını incelemektir. Araştırmaya 2010 yılında düzenlenen üniversiteler arası spor müsabakalarına katılan 6 farklı branşta 134 bayan ve 247 erkek toplam 381 sporcu öğrenci katılmıştır. Sporcu öğrencilerin branşlara göre dağılımı şu şekildedir: Atıcılık 57, Eskrim 81, Oryantiring 92, Hentbol 49, Masa Tenisi 55 ve Triatlon 74 sporcudur. Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen “Kişisel Bilgi Formu” ve “Doping Kullanımına Yönelik Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. Tutum ölçeğinin Cronbach Alfa değeri 0,904; Spearman Brown iki yarı test korelasyon katsayısı da 0,879 olarak bulunmuştur.

Araştırma sonucuna göre, sporcu öğrencilerin doping kullanımına yönelik tutumları ile yaş, cinsiyet, sınıf, spor kulüplerinde spor yapma durumu ve milli olma durumu arasında anlamlı bir farklılık olmadığı, akademik başarı durumu, gelir durumu, spor yaşı, doping kontrolünden geçme durumu ve branşlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Bu çalışma sonucunda, üniversitelerarası spor müsabakalarına katılan sporcu öğrencilerin; etik açıdan doping kullanımının uygun olmadığı fakat sportif performans için etkili olduğu düşüncesine sahip oldukları söylenebilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Doping, Spor, Tutum, Sporcu Öğrenciler

8. SUMMARY

The purpose of this study was to examine the attitudes of students who participate in intercollegiate sport events towards doping usage. Total of 381 student athletes from different branches of sports who participated in the intercollegiate sport events held in 2010 participated in this study. 134 of them were females and 247 of them were males. Variences of student athletes' branches are as follows: Shooting (57); Fencing (81); Orienteering (92); Handball (49) Table Tennis (55); and Triatlon (74). In this study, for the data collection "Personal Information Form" and "Attitude Scale for the Usage of Doping" developed by the researcher were used. Cronbach Alfa Value of Attitude Scale was measured as 0,904 and the Spearman Brown split half correlation coefficient was 0,879.

According to the result of the study, It has been found that there is no poztive difference between student athletes' attitudes towards doping usage and age, gender, class, state of playing sports in a sports club and being a national sportsman; however there is a poztive difference between academic achievement, income level, sport age, undergoing a doping control, and branches of sports.

As a result of this study it can be stated that student athletes have the thought that doping usage of student athletes who participate in intercollegiate sport events is inappropriate in terms of ethics, but it is effective for sportive performance.

Key Words: Doping, Sport, Atttitude, Student Athletes

9. KAYNAKLAR

1. Şenel Ö. Güler D, Kaya İ, Ersoy A, Kürkçü R. Farklı Ferdi Branşlardaki Üst Düzey Türk Sporcuların Ergojenik Yardımcılara Yönelik Bilgi ve Yararlanma Düzeyleri. Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Derg 2004; 2 (2): 41-47
2. Eröz M.F. Milli Düzeyde, Atletizm, Güreş, Judo, ve Halter Yapan Sporcuların Doping ve Ergojenik Yardım Hakkındaki Görüşlerinin ve Bilgi Düzeylerinin Belirlenmesi. Yüksek Lisans. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi; 2007
3. Acarbay Ş. Spor, Sporcu ve Doping. Ankara: Milli Eğitim Basımevi; 1986
4. Yoncalık O. Gündoğdu C. Sporda Ahlakı Bir Sorun Olarak Doping. Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları. Elazığ: 2007
5. Çetin E. Ertaş Dölek B. Orhan Ö. Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Ergojenik Yardımcılar, Doping ve Sağlık Hakkındaki Bilgi ve Alışkanlıklarının Belirlenmesi. Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Derg 2008; 6 (3):129-132
6. Durusoy F. Spor Ahlakı ve Doping Sorunu. Spor Ahlakı ve Spor Felsefesine Yeni Yaklaşımlar Senpozyumu, 1993
7. Atasü T. Yücesir İ. Güner R. Sporda Ergojenik Yardım ve Ergojenik Beslenme. İstanbul: Form Reklam Hizmetleri; 2004
8. Şahin M. Spor Ahlakı ve Sorunları. İstanbul: Evrensel Basım Yayın; 1998
9. Baysaling Ö. Spor'da Her Yönüyle Doping. İstanbul: İllpress Basım&Yayın; 2000
10. Günay M. Egzersiz Fizyolojisi. Ankara: Bağırhan Yayımevi; 1999
11. Erkal M.E. Güven Ö. Ayan D. Sosyolojik Açıda Spor. 3. Baskı. İstanbul: Eren Ofset; 1998

12. Tekinoktay H. Doping Yapıyoruz. 2003. (02 Mart 2010)
<http://www.hursertekinoktay.com/hursertekin.htm>
13. Günay M. Tamer K. Cicioğlu İ. Spor Fizyolojisi ve Performans Ölçümü. Ankara: Gazi Kitabevi; 2006
14. Üstdal M. Köker A.H. Sporda Yüksek Performans Nasıl Kazanılır. İstanbul: Nobel Tıp Kitapevleri; 1998
15. Şirin E.F. Bireysel ve Takım Sporlarında Yer Alan Sporcuların Doping Hakkındaki Bilgi Düzeylerinin Belirlenmesi ve Karşılaştırılması. Yüksek Lisans. Konya: Selçuk Üniversitesi; 2001
16. Gençtürk G. Çolakoğlu T. Demirel M. Elit Sporcularda Doping Bilgi Düzeyinin Ölçülmesine Yönelik Bir Araştırma (Güreş Örneği). Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Derg 2009; 3 (3)
17. Ertaş Ş. Petek H. Spor Hukuku. Ankara: Yetkim Yayınları; 2005
18. Güner R. Doping. Ankara: Afşaroğlu Matbaası; 2000
19. Akgün A. Egzersiz Fizyolojisi. 4. Baskı. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi; 1993
20. Kurdak S.S. Sporda Doping ve İlaç Kullanımı. Ankara: Bağırhan Yayınları; 1996
21. Kalyon T.A. Spor Hekimliği Sporcu Sağlığı ve Spor Sakatlıkları. 4. Baskı. Ankara: GATA Basımevi; 1997
22. Recent Doping History in The World Sports. (11 Kasım 2009)
<http://web.grinner.edu/courses/sst/f01/sst395-01/PublicPages/Perfect%20Bodies/Sports/subtopics/whatisit.html>
23. Sevim Y. Antrenman Bilgisi. Ankara: Tutibay Ltd.Şti.; 1997
24. Brukner P. Drugs in Sports. Olympic Sports Medicine. 2001. (02 Aralık 2009)
<http://www.sciencevictoria.org.au/ord1001.htm>

25. Araman A. Dünya Doping İle Mücadele Eden Kuruluşlar ve Doping Tarihçesi. Antalya: 7. Uluslar arası Spor Bilimleri Kongresi Kongre Kitabı. 2002
26. Kılıç B. Atina Doping Oyunları. Aksiyon. 2004. (02 Aralık 2009). Sayı 508. <http://www.aksiyon.com.tr/detay.php?id=15066>
27. World Anti-Doping Agency. Dünya Doping Mücadele Kuralları 2010 Yılı Yasaklılar Listesi. 2009
28. Özel R. Haltercilerde Doping Kullanım Metotları ve Yaygınlığının Araştırılması. Yüksek Lisans. Ankara: Gazi Üniversitesi ; 1995
29. Vardar E. Vardar S.A. Tuğlu C. Anabolik-Androjeni Steroidlerin Kötüye Kullanımı. Anadolu Psikiyatri Derg 2002; 3: 104-107
30. The Dope on Banned Drugs. (02 Aralık 2009) <http://www.cbc.ca/sports/indepth/drugs/glossery/dictionary.html>
31. Vardar E. Kurt C. Vardar S.A. Sporcular Arasında Anabolik Androjenik Steroid ve Efedrin Kullanımı. Bağımlılık Derg 2004; 5 (1): 20-25
32. Kalaycı A. Kandopingi, Eritropoetin, Yükselti ve Performans İlişkisi. Atletizm Bilim ve Teknoloji Derg 1993; 11: 41-47
33. Livanelioğlu K. Yasaklı Madde ve Yöntemlerin Etki ve Yan Etkileri. 2008. (07 Mart 2010) www.voleybol.org.tr/Sezonlar/2008-2009.../etki_yanetki.doc
34. Ergen E. Demirel H. Güner R. Turnagöl H. Başoglu S. Zergeroglu A. M. Ülkar B. Egzersiz Fizyolojisi Ders Kitabı. Ankara: Star Ofset; 2002
35. Kalyon T.A. Vücut Geliştirme Bodybuilding Fitness Egzersiz Antrenman Spor. 2009. (07 Mart 2010) <http://www.bodytr.com>
36. Büyüme Hormonu (Growth Hormon), GH. 2008. (07 Mart 2010) <http://www.genbilim.com/content/view/4192/33/>
37. Güner R. Doping Madde ve Yöntemlerinin Etki ve Yan Etkileri, Doping ve

Futbolda Performans Arttırma Yöntemleri. İstanbul: Form Reklâm Hizmetleri; 2004

38. Gülpek D. Coşkunol H. Kesebir Ş. Efedrin Kullanımına Bağlı Psikotik Bozukluk: Olgu Sunumu. Bağımlılık Derg 2002; 3 (3): 173-176
39. Sevim Y. Antrenman Bilgisi. 7. Basım. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım; 2007
40. Şadan G. Sporda Doping. Antalya: Gençlik Basımevi; 1996
41. Şatır T.T. Kalyoncu A. Pektaş Ö. Kokain Kullanım Bozukluğunda Birbirini Takip İki Sürecin Değerlendirilmesi. Bağımlılık Derg. 2000;1 (1): 18-21
42. Antrenman Bilgisi. (07 Mart 2010)
www.besyo.net/index.php?action=dlattach;topic=126.0;attach
43. Schumacher Y.O. Schmid A. Dinkelmann S. Berg A. Northo F.H. Artificial Oxygen Carriers-The New Doping Threat in Endurance Sport. America-Germany, International Journal of Sports Medicine. 2001, 22 (8): 566-571
44. Orhan Ö. Hazar M. Sportif Performansın Sonu mu Yoksa Mucize mi:Gen Dopingi. İstanbul: 9.Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi Bildiri Kitabı, Nobel Yayın Dağıtım; 2006
45. Kuter M. Öztürk F. Antrenör ve Sporcu El Kitabı. 2. Baskı. Ankara: Bağırhan Yayımevi; 1999
46. Akgün N. Egzersiz Fizyolojisi. 2. Baskı. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi; 1986
47. Üstel L.C. Vücut Geliştirme ve Halterde İleri Teknikler. İstanbul: Yayılacık Matbaası; 2005
48. Temizer A. Doping-Sporda İlaç Suistimali. (15 Mart 2010)
www.judo.gov.tr/Dosyalar/file/doping_6.pdf
49. Koca F. Süer C. Erol E. Sodyum Bikarbonat Alımının Farklı Yüksekliklerde Yapılan Yoğun Anaerobik Egzersizlere Ergojenik Etkisi. Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Derg. 2004; 13 (2): 39-45

50. Neden Doping ?. 2009. (15 Mart 2010)
<http://www.bisikletfederasyonu.gov.tr/tr/yazdir.asp? Haber=21&cat=12&scat=38>
51. Doping Spor Hayatını Bitiriyor. 2007. (15 Mart 2010)
<http://kacmazmetin.blogcu.com/doping-spor-hayatini-bitiriyor/2206682>
52. Kılıç B. Doping Çok Kolay, Zafer Çok Tatlı. (12 Nisan 2004)
<http://arsiv.aksiyon.com.tr/arsiv/159/pages/dosyalar/dos7.html>
53. Bozkurt İ. Pepe K. Eröz. M.F. Beden Eğitimi Spor Yüksekokulu ve Bölümlerinde Okuyan Öğrencilerin İlaç (Doping) Hakkındaki Bilgi Düzeyleri ve Düşüncelerinin Araştırılması. Muğla: 9. Uluslar arası Spor Bilimleri Kongresi Bildiri Kitabı, Nobel Yayın Dağıtım; 2006
54. Sevim Y. Antrenman Bilgisi. 6. Basım. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım; 2007
55. Kargılı H. Spor Ahlakı ve Sporcu Açısından Doping Kullanımının Etkileri ve Dopingle Mücadele Çalışmaları. Yüksek Lisans. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi; 2002
56. Yapan H.T. Spor Ahlâkı-Beden Eğitimi Dersinde Ahlâki Eğitim. Yüksek Lisans. İstanbul: Marmara Üniversitesi; 1992
57. Erdem S. Olimpizm, Olimpik Hareket ve Fair-Play. 7. Uluslar arası Spor Bilimleri Kongresi Kongre Kitabı, Panel Metni, Antalya: 27–29 Ekim 2002
58. Turan Z. Doping Alternatif. 2007. (25 Mart 2010)
<http://www.bodyforumtr.com/vbforum/alternatif-doping-l-tfen> okuyun-
[t7216.html](http://www.bodyforumtr.com/vbforum/alternatif-doping-l-tfen)
59. Erkiner K. Sporda Doping Gerçeği. 2008. (20 Mart 2010).
www.sporhukuku.org/download/2_sporda_doping_gercegi.doc?
60. Öztürk F. Spor Ahlakının Temel Sorunları. Yüksek Lisans. Adana: Çukurova Üniversitesi; 1995
61. Yıldız Y.K. Doping Amaçlı Kullanılan Maddelerin Kimyasal Yapıları. I Dünya Adli Bilimler ve Spor Kongresi

62. Atasü T. Yücesir İ. Dopingin Tarihçesi. İstanbul: Form Reklâm Hizmetleri; 2004
63. Gürsoy Ö. Güreş ve Doping. 1998. (24 Mart 2010)
<http://www.guresdosyasi.com/makale1.html>
64. Türkiye Doping Kontrol Merkezi.2009. (25 Mart 2010)
<http://www.tdkm.hacettepe.edu.tr>
65. Araman A. Dünyada Doping ile Mücadele Eden Kuruluşlar ve Dopingin Tarihçesi. Antalya: 7. Uluslar arası Spor Bilimleri Kongresi Kongre Kitabı, Panel Metni, 27–29 Ekim 2002
66. Altun A. Yılmaz Soylu M. Tutumların Öğretilmesi. 2008. (09 Haziran 2010)
acikders.hacettepe.edu.tr/dersler/ders_belge/BTO307.../tutum_ogretimi.pp
67. Demirhan G. Altay F. Lise Birinci Sınıf Öğrencilerinin Beden Eğitimi ve Spor Dersine İlişkin Tutum Ölçeği 2. Spor Bilimleri dergisi 2001; 10(2) : 9-20
68. Kağıtçıbaşı Ç. İnsan ve İnsanlar. İstanbul: Cem Ofset Matbaacılık; 1979
69. Sinan M.F. Koşar Ş.N. Demirel A.H. Vücut Geliştirme Sporcularının Doping ve Ergojenik Madde Kullanım Eğilimleri. Muğla: 9. Uluslar arası Spor Bilimleri Kongresi Bildiri Kitabı, 03-05 Kasım 2006
70. Yıldız A. Cumhuriyet Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu ve Sivas İli Amatör Liglerinde Değişik Baranşlardaki Sporcuların Doping Kullanım Oranlarının Araştırılması. Yüksek Lisans. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi; 2006
71. Karakoç E. Cumhuriyet Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Doping İçerikli İlaç Kullanma Sıklığının Araştırılması. Yüksek Lisans. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi; 2007
72. Ayça B. Üstündağ B. Masa Tenisi Süper Liginde Oynayan Sporcuların Doping ve Ergojenik Yardım Kullanımı Hakkında Bilgilerinin ve Alışkanlıklarının Değerlendirilmesi. Muğla: 9. Uluslar arası Spor Bilimleri Kongresi Bildiri Kitabı, 03-05 Kasım 2006

73. Oryantiring.2008. (15 Haziran 2010)
www.uydukurdu.com/forum/archive/.../oryantiring-t133190.html -

10. EKLER

10.1. Anket Formu

Sevgili Öğrenciler;

Bu anket, doping kullanımına yönelik tutumlarınızı belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Anket sonuçları, yalnızca bu konudaki tutumlarınızı belirlemek için kullanılacak, kişisel amaçlar için anket sonuçlarından yararlanılmayacaktır. Bu nedenle isim yazmanıza gerek yoktur.

Yardım ve katkılarınız için teşekkür ederiz.

H.Ahmet ŞAPÇI
Gazi Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Yüksek Lisans Öğrencisi

I. BÖLÜM-Kişisel Bilgiler (Boşlukları doldurunuz/seçenekleri işaretleyiniz ve lütfen cevaplanmamış soru bırakmayınız):

1. Yaşınız

2. Cinsiyetiniz

3. Kaçınıcı sınıftasınız?

☐ Hazırlık ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4

4. Akademik başarı durumunuzu nasıl tanımlarsınız?

☐ Zayıf ☐ Orta ☐ İyi ☐ Çok İyi

5. Ailenizin gelir durumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

☐ Düşük ☐ Orta ☐ Yüksek

6. İlgili olduğunuz spor branşı.....

7. Bir spor kulübüne bağlı olarak spor yapıyor musunuz?

☐ Evet ☐ Hayır

8. Kaç yıldır spor yapıyorsunuz?

9. Milli Takımlar kadrosunda hiç bulundunuz mu?

☐ Evet ☐ Hayır

10. Bugüne kadar hiç doping kontrolünden geçtiniz mi?

☐ Evet ☐ Hayır

II. BÖLÜM-Tutum Ölçeği (Her bir ifadeyi dikkatli bir şekilde okuduktan sonra, buna ne derece katıldığınızı ya da katılmadığınızı ifadenin altındaki kutucukları aşağıda verilen örnekteki gibi doldurarak belirtiniz. Lütfen her ifadeyi bir kez işaretleyiniz ve cevaplanmamış hiçbir ifade bırakmayınız.):

Örnek:

	Doping kullanımı, sporcular arasında haksız rekabete yol açmaktadır.
	<i>O Tamamen Katılıyorum O Katılıyorum • Kararsızım O Katılmıyorum O Hiç Katılmıyorum</i>

	İFADELER
1	Sporcuların doping kullanmalarını doğru bulmuyorum.
	<i>O Tamamen Katılıyorum O Katılıyorum O Kararsızım O Katılmıyorum O Hiç Katılmıyorum</i>
2	Sporda doping kullanımı tümüyle serbest bırakılmalıdır.
	<i>O Tamamen Katılıyorum O Katılıyorum O Kararsızım O Katılmıyorum O Hiç Katılmıyorum</i>
3	Antrenörlerin sporcularını, doping kullanımına teşvik etmelerini doğru bulmuyorum.
	<i>O Tamamen Katılıyorum O Katılıyorum O Kararsızım O Katılmıyorum O Hiç Katılmıyorum</i>
4	Başarılı olmamı sağlayacaksa tereddüt etmeden doping kullanabilirim.
	<i>O Tamamen Katılıyorum O Katılıyorum O Kararsızım O Katılmıyorum O Hiç Katılmıyorum</i>
5	Doping kullanımının sporcu sağlığını ciddi bir şekilde tehdit ettiğini düşünüyorum.
	<i>O Tamamen Katılıyorum O Katılıyorum O Kararsızım O Katılmıyorum O Hiç Katılmıyorum</i>
6	Doping kontrolleri sıklaştırılmalıdır.
	<i>O Tamamen Katılıyorum O Katılıyorum O Kararsızım O Katılmıyorum O Hiç Katılmıyorum</i>
7	Doping kullanmak, spor ahlakına uygun bir davranış değildir.
	<i>O Tamamen Katılıyorum O Katılıyorum O Kararsızım O Katılmıyorum O Hiç Katılmıyorum</i>
8	Büyük bir sportif organizasyonda ülkem için doping kullanabilirim.
	<i>O Tamamen Katılıyorum O Katılıyorum O Kararsızım O Katılmıyorum O Hiç Katılmıyorum</i>
9	“Doping”, spor dünyası için çok ciddi bir sorundur.
	<i>O Tamamen Katılıyorum O Katılıyorum O Kararsızım O Katılmıyorum O Hiç Katılmıyorum</i>
10	Doping kullanımı, sporcular arasında haksız rekabete yol açmaktadır.
	<i>O Tamamen Katılıyorum O Katılıyorum O Kararsızım O Katılmıyorum O Hiç Katılmıyorum</i>

11. ÖZGEÇMİŞ

Adı : Hacı Ahmet
Soyadı : ŞAPCI
Doğum Yeri ve Tarihi : Kayseri 23.02.1971
Eğitimi : 2002 Gazi Üniversitesi BESYO / Ankara
1993 Kara Harp Okulu / Ankara
1989 Işıklar Askeri Lisesi / Bursa
1985 Atatürk Ortaokulu / Kayseri
1982 Ahmet Eskiyan İlkokulu / Kayseri
Yabancı Dili : İngilizce